

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TARNAWATKA NA LATA 2022-2030

Spis treści

1. Wprowadzenie	2
2. Podsumowanie diagnozy Gminy oraz przedstawienie możliwych scenariuszy rozwoju.....	3
3. Obszary strategicznej interwencji Strategii rozwoju województwa	20
4. Wizja i misja rozwoju Gminy	25
5. Cele i potrzeby rozwojowe Gminy	27
6. Kierunki działań planowane do podjęcia w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy i cele.....	30
7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie	49
8. System realizacji Strategii	51
9. System monitorowania i ewaluacji Strategii	64
10. Powiązanie Strategii z dokumentami strategicznymi i planistycznymi	69
11. Partycypacja społeczna – sposób włączenia społeczności lokalnej w proces przygotowania i wdrażania Strategii	75

1. Wprowadzenie

Dotychczasowymi dokumentami strategicznymi kierującymi rozwój lokalny dla Gminy Tarnawatka była „Strategia Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2009-2015”, stanowiąca Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XX/139/09 Rady Gminy Tarnawatka z dnia 13 marca 2009 roku oraz „Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Tarnawatka na lata 2004-2006”. Okres obowiązywania Strategii dobiegł końca, na chwilę obecną również założenia i kierunki rozwoju zawarte w Planie Rozwoju Lokalnego pod względem merytorycznym uległy dezaktualizacji. Gmina swój strategiczny rozwój opierała również na corocznych dokumentach, m.in. na Raportach o Stanie Gminy Tarnawatka oraz na innych dokumentach strategicznych o charakterze lokalnym, obejmujących wybrany obszar, takich jak Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021 – 2028 (Załącznik do Uchwały nr XVIII/132/2021 Rady Gminy Tarnawatka). Ponadto, Gmina opierała swoje działania na wynikach analiz zawartych w dokumentach strategicznych o charakterze ponadlokalnym, w tym na Strategii Rozwoju Powiatu Tomaszowskiego na lata 2000-2013, Strategii Zarządzania zmianą gospodarczą oraz zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego z perspektywą do 2030 roku. Zarówno sytuacja społeczno-gospodarcza Gminy Tarnawatka, jak i sytuacja całego kraju i regionu, uległa dynamicznym zmianom z powodu wystąpienia zagrożenia w postaci ogólnoswiatowej pandemii COVID-19, sytuacji wynikającej z wojny w Ukrainie i wpływem tych czynników na zmiany priorytetów społeczno-gospodarczych. Za opracowaniem nowego dokumentu strategicznego przemawia rozpoczynający się nowy okres programowania funduszy z Unii Europejskiej, tj. perspektywa finansowa 2021-2027. Powyższe przesłanki pozwoliły na uruchomienie procesu planowania strategicznego i rozpoczęcie prac nad przedmiotową Strategią.

Strategia Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030 to plan działania wyznaczający strategiczne kierunki rozwoju Gminy. Przedmiotowa Strategia realizuje ustawowe regulacje dotyczące prowadzenia polityki rozwoju oraz uprawnienia Gminy wynikające z ustawy o samorządzie gminnym.

Niniejsza Strategia została opracowana przy wykorzystaniu modelu ekspercko-partycypacyjnego, pozwalającego na szeroki udział władz i społeczności lokalnej w pracach nad Strategią, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych.

W treści dokumentu można wyróżnić trzy podstawowe części:

- diagnostyczną (Rozdział 2. Podsumowanie diagnozy Gminy oraz przedstawienie możliwych scenariuszy rozwoju – stanowiący swoiste streszczenie załącznika nr 1 do Strategii, tj. Diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Tarnawatka),
- strategiczną (Rozdziały: 4. Wizja i misja rozwoju Gminy, 5. Cele i potrzeby rozwojowe Gminy, 6. Kierunki działań planowane do podjęcia w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy i cele, 7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie).

wdrożeniową (Rozdziały: 8. System realizacji Strategii, 9. System monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju).

W trakcie prowadzonych prac nad niniejszą Strategią, wykorzystane zostały różne techniki badawcze, w tym przede wszystkim:

- analiza danych zastanych (desk research), do których zaliczymy dane Głównego Urzędu Statystycznego, dane własne Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych Gminy, dane zawarte w dokumentach strategicznych i planistycznych dla kraju, województwa, powiatu i gminy;

- analiza SWOT, która pozwala na identyfikację silnych i mocnych stron Gminy, a także szans i zagrożeń, z którymi przyjdzie jej się mierzyć w najbliższych latach;

- badania ankietowe jako jeden z elementów partycypacji społecznej, który pozwolił na poznanie opinii mieszkańców na temat obecnej sytuacji Gminy oraz kierunków rozwoju, które ich zdaniem powinna obrać Gmina w najbliższych latach;

- konsultacje społeczne, kolejny z elementów partycypacji społecznej, który pozwolił na włączenie społeczności lokalnej w proces budowania Strategii Rozwoju Gminy na kolejne lata, dając możliwość wypowiedzenia się m.in. co do strategicznych przedsięwzięć koniecznych do realizacji w założonym dla dokumentu horyzoncie czasowym.

Przyjęta i wdrażana Strategia Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030 pozwoli na efektywne prowadzenie polityki prorozwojowej Gminy, poprzez identyfikację strategicznych obszarów, w ramach których podejmowanie działań jest kluczowym z punktu widzenia poprawy jakości życia społeczności lokalnej, ale także progresu Gminy jako jednostki samorządu terytorialnego. Strategia jest także jednym z kluczowych dokumentów umożliwiających skorzystanie z licznych instrumentów finansowych wspierających rozwój lokalny i regionalny, w tym pochodzących ze środków Unii Europejskiej, dostępnych w ramach nowej perspektywy finansowej.

Niniejszy dokument ma charakter otwarty, zgodnie z opisanym w Rozdziale 9. procesem aktualizacji, powinien ulegać okresowym zmianom, mającym na celu skuteczniejszy dobór działań i kierunków rozwoju przeciwdziałających problemom społeczności lokalnej i odpowiadających na zmieniającą się rzeczywistość.

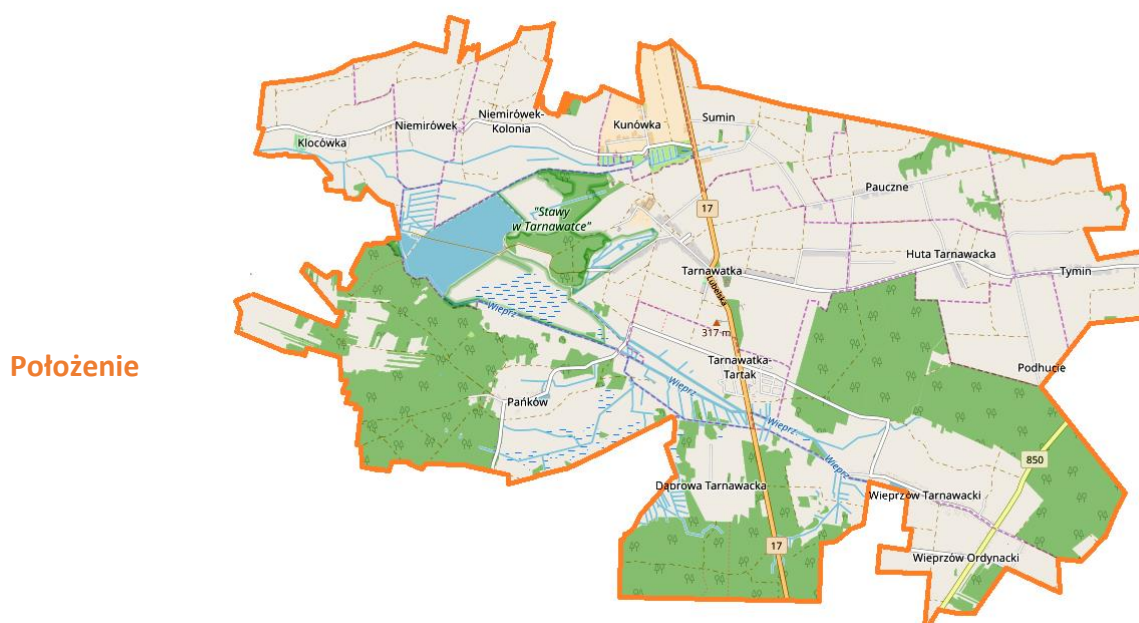
2. Podsumowanie diagnozy Gminy oraz przedstawienie możliwych scenariuszy rozwoju

Szczegółowa diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Tarnawatka stanowi załącznik nr 1 do niniejszego dokumentu. Poniżej przedstawiono podsumowanie diagnozy wraz z najważniejszymi elementami analizy SWOT.

Gmina Tarnawatka znajduje się w południowo-wschodniej części województwa lubelskiego, w granicach powiatu tomaszowskiego. Jest to gmina wiejska, położona w sąsiedztwie gmin: Krasnobród, Krynice, Rachanie oraz Tomaszów Lubelski. W latach 1975–1998 gmina administracyjnie znajdowała się w województwie zamojskim.¹

Gmina zajmuje powierzchnię niemal 83 km² i jest podzielona na 14 sołectw: Dąbrowa Tarnawacka, Huta Tarnawacka, Klocówka, Kunówka, Niemirówek, Niemirówek-Kolonia, Pańków, Pauczne, Podhucie, Sumin, Tarnawatka, Tarnawatka-Tartak, Tymin, Wieprzów.

Ryc. 1. Mapa Gminy Tarnawatka

Źródło: <https://upload.wikimedia.org>

Tarnawatka to ośrodek gminny o znaczeniu lokalnym. Pełni funkcje: mieszkaniową, przemysłową, świadczy usługi z zakresu kultury, oświaty, zdrowia, sportu, handlu, rzemiosła i administracji. Gmina Tarnawatka jest jedną z mniejszych obszarowo gmin w powiecie tomaszowskim, bowiem jej powierzchnia administracyjna wynosi 8 266 ha (82,8 km²), co stanowi 6% powierzchni powiatu tomaszowskiego. Odległość drogowa od stolicy województwa - Lublina wynosi 116 km, od Zamościa 26 km, a od siedziby władz powiatu - Tomaszowa Lubelskiego 10 km. Kluczowe znaczenie strategiczne dla Tarnawatki ma położenie przy drodze krajowej nr 17 (Warszawa - Garwolin -

¹ Źródło: Wikipedia

Lublin - Zamość - Tomaszów Lubelski - Hrebenne) o oznaczeniu transeuropejskim E372. Droga ta stanowi jedno z dwóch głównych połączeń Polski, a także Unii Europejskiej z Ukrainą. Aktualnie najkrótsze połączenie z północnej i centralnej Polski (w tym z Warszawy) do Lwowa prowadzi przez Tarnawatkę.

Pod względem komunikacyjnym, Gmina jest dobrze rozwinięta. Przez jej obszar przebiega droga krajowa nr 17 na długości ok. 9 km stanowiąca główne połączenie komunikacyjne ze stolicą województwa i innymi, ważnymi ośrodkami miejskimi regionu oraz droga wojewódzka nr 850 na długości ok. 3,9 km. Sieć komunikacyjną Gminy uzupełniają drogi gminne i powiatowe o łącznej długości 36,3 km. Układ ten wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych. Na obszarze Gminy, nie funkcjonuje komunikacja kolejowa. Najbliższym lotniskiem jest oddalony o ok. 100km Port Lotniczy Lublin-Świdnik. Z lotniska możliwe są bezpośrednie połączenia z wieloma europejskimi miastami, między innymi z Warszawą, Oslo, Dublinem, Londynem, Eindhoven, Antwerpią. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Fryderyka Chopina w Warszawie wynosi ok. 300 km.

Stosunkowo peryferyjne położenie względem większych ośrodków miejskich to istotna cecha położenia Gminy Tarnawatka. Może być ono uznawane za wadę w zakresie np. atrakcyjności osiedleńczej, czy wręcz przeszkodę w dalszym rozwoju gospodarczym obszaru, ze względu chociażby na oddalenie od terenów przemysłowych. Jednak takie peryferyjne położenie, przy licznych walorach przyrodniczych i turystycznych oraz dbałości o jakość środowiska naturalnego, stanowi potencjalnie istotną zaletę Gminy jako miejsca atrakcyjnego turystycznie, co z kolei w dłuższej perspektywie czasu może okazać się również jednym z ważniejszych czynników jej rozwoju gospodarczego.

Gmina Tarnawatka jest gminą typowo rolniczą, dlatego też w strukturze zagospodarowania gruntu dominują użytki rolne, a wśród nich przeważają grunty orne. Powierzchnia gminy wynosi około 83 km², co stanowi 6% powierzchni powiatu. Użytki rolne stanowią 63% powierzchni wszystkich gruntów.

Lasy zajmują 26,1% powierzchni gminy i znajdują się głównie w trzech dużych kompleksach. Wskaźnik lesistości jest wyższy w gminie niż w województwie lubelskim (24,9%), lecz niższy od wskaźnika krajowego (29,6%).

W strukturze osadniczej Gminy dominuje typowa zabudowa wiejska. Typ ten charakteryzuje się położeniem miejscowości wzdłuż jednego lub kilku ciągów komunikacyjnych, o stosunkowo nieregularnym kształcie. Dominuje nierównomierny układ pól i duże rozbieżności w wielkości działek oraz stosunkowo zwarta zabudowa jednorodzinna. W wielu miejscowościach brakuje funkcjonalnych centrów, a istniejące przestrzenie publiczne nie są dostatecznie

zagospodarowane. Dlatego też rolę takich centrów najczęściej pełni najbliższe otoczenie obiektów użyteczności publicznej (szkół, kościołów, świetlic) lub przestrzenie zlokalizowane wzdłuż dróg przebiegających przez daną miejscowość. Powoduje to, iż trudno o funkcjonalne wykorzystanie dostępnej przestrzeni publicznej oraz efektywną organizację miejsc koncentracji życia gospodarczego, społecznego i kulturalnego.

Gmina Tarnawatka posiada 183,312 ha gruntów, z czego 13 620 to grunty orne. Grunty gminne to w przeważającej części – 121,835 ha drogi. Gmina dysponuje 7,85 ha działek budowlanych niezabudowanych, 2,348 ha działek usługowych niezabudowanych, 7,204 ha działek zabudowanych, 1,828 ha stanowią działki z urządzeniami instalacyjnymi. 13,620 ha powierzchni nieruchomości gminnych stanowią grunty orne, 1,199 ha lasy, 1,495 ha parki, 11,355 ha tereny rekreacyjne oraz 9,024 ha grunty inne.

W bezpośrednim zarządzie gminy znajduje się 169,115 ha, w dzierżawie 5,122 ha, a w użytkowaniu wieczystym 4,596 ha. W trwałym zarządzie Gminy znajduje się 4,034 ha gruntów, a 0,445 ha w jest wynajmowane.

Środowisko przyrodnicze

Gmina Tarnawatka położona jest w centralnej części tzw. Rostocza Środkowego, stanowiącego z kolei centralną część Rostocza Lubelskiego. Obszar gminy Tarnawatka jest zróżnicowany pod względem typów krajobrazu naturalnego. Występują tu typowe krajobrazy węglanowe, lessowe oraz den dolinnych. Lasy znajdują się głównie w południowej części gminy w trzech dużych kompleksach. Duży obszar zajmują dzikie zarośla — królestwo licznych gatunków ptaków i zwierząt.

Wody powierzchniowe gminy Tarnawatka stanowią naturalne ciek wodne, źródła, stawy i rowy melioracyjne. W obszarze gminy bierze początek Wieprz - trzecia pod względem wielkości po Wiśle i Bugu rzeka Lubelszczyzny.

Obszarem najcenniejszym pod względem przyrodniczym jest dolina Wieprza z kompleksem stawów oraz z kompleksem leśnym „Czapla Kępa” położonym między stawami, Uroczyskiem „Dębowe” pomiędzy głównym kompleksem stawów, a „Pasternikiem” i Uroczyskiem „Pańków I” położonym na południe od stawów. Jest to największa ostoja fauny wodno-błotnej w południowo-wschodniej Polsce, spełniająca kryteria konwencji o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe jako środowisko życiowe ptactwa wodnego.

Na obszarze gminy znajduje się rezerwat modrzewia polskiego Skrzypny Ostrów. Obejmuje on obszar 1,77 ha, porośnięty 100-letnim lasem mieszanego naturalnego pochodzenia. Został utworzony w celu zachowania fragmentu starego lasu naturalnego pochodzenia, ze stanowiskiem modrzewia polskiego.

Tylko część obszaru gminy leży w obrębie otuliny Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego. W strefie otuliny ochronie podlega obszar zlewni rzeki Wieprza.

Na terenie gminy Tarnawatka występują następujące formy ochrony przyrody: 1. Natura 2000 – obejmuje południowy obszar gminy o pow. 2805.7 ha. 2. Użytek ekologiczny – 1 (Stawy w Tarnawatce) 3. Rezerwat przyrody – 1 (Skrzypny Ostrów) 4. Pomniki przyrody – 2 (Tarnawatka). Łącznie ochronie prawnej podlega 7288 ha tj. 88,2 % powierzchni gminy Tarnawatka, a mianowicie: -61,3% użytków rolnych gminy, w tym 91,7% gruntów ornych i 44,8% pow. gminy/ i 100 % użytków zielonych /16,5% pow. gminy/, -100% lasów /26,8% pow. gminy/. -torfowiska w dolinie Wieprza /obszar torfowisk pokrywa się z obszarem użytków zielonych/ Ponadto ochronie podlegają śródpolne i śródłukowe oczka wodne, stale lub okresowo podmokłe.

Kultura i zabytki

Istotnym czynnikiem wpływającym na atrakcyjność Gminy Tarnawatka jest jej dziedzictwo kulturowe. Gmina dba m.in. o zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych, finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie oraz zapobieganie zagrożeniom mogącym

spowodować uszczerbek na wartości zabytku. Urząd Gminy Tarnawatka prowadzi gminną ewidencję zabytków Tarnawatki, zgodnie z art. 4 Ustawy z dnia 17 września 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W jej granicach znajdują się bowiem zarówno zabytki, jak i obiekty o charakterze zabytkowym, które są świadectwem bogatej historii tego obszaru.

Na terenie gminy znajdują się miejsca pamięci i pomniki takie, jak: cmentarz z I wojny światowej w Dąbrowie Tarnawackiej, kwatera wojenna na cmentarzu wyznaniowym w Tarnawatce, mogiła wojenna na cmentarzu wyznaniowym w Pańkowie oraz miejsca pamięci w miejscowościach : Niemirówek – Kolonia, Sumin, Tarnawatka, Tymin i Podhucie. Ponadto, na obszarze Gminy znajdują się dwa parki podworskie, tj. *Zespół dworski w Niemirówku* składający się z dworku drewnianego z 1933 parku dworskiego ze stawem oraz *Zespół dworski w Tarnawatce* składający się między innymi z domu murowanego administratora majątku z 1935 r dawnej oficyny drewnianej z ok. 1890 murowanego garażu z 1935, spichlerza murowanego z około połowy XIX w. Wśród najważniejszych zabytków Gminy Tarnawatka odnotować należy także *Zespół kościelny w Tarnawatce* składający się z kościoła murowanego (dawniej była to cerkiew) z 1890 r cmentarza kościelnego z drzewostanem oraz alei dojazdowej. Ponadto do gminy przypisane są zabytki ruchome. Stanowią one wyposażenie Kościoła Parafialnego w Tarnawatce p.w. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Gmina Tarnawatka może się poszczycić się aż 51 stanowiskami archeologicznymi. Przykład jednego z cenniejszych wielokulturowych stanowisk archeologicznych na Lubelszczyźnie, na którym potwierdzono osadnictwo od neolitu po okres wczesnego średniowiecza znajduje się w Suminie. Zlokalizowane na terenie gminy stanowiska archeologiczne posiadają również znaleziska z okresu nowożytnego, zlokalizowane śladowo. Najstarsze z zebranych zabytków ruchomych związane są z okresem neolitu. Nagromadzenie zabytków historycznych w otoczeniu pięknej przyrody, może stanowić podstawę do stworzenia atrakcyjnego produktu turystycznego Gminy Tarnawatka.

Na różnorodność oferty turystycznej i kulturowej Gminy Tarnawatka składa się również kalendarz imprez kulturowych oraz twórczość ludowa mieszkańców. Do najpopularniejszych cyklicznych imprez na terenie Gminy Tarnawatka należą *Dni Wieprza* - największa impreza, organizowana na terenie wsi Wieprzów. Podczas tej imprezy nie tylko występują popularne zespoły, zawsze znajdzie się też miejsce dla twórców ludowych i przedstawicieli ginących zawodów. Inna cyklicznie organizowana impreza gminna to *Dzień kultury chrześcijańskiej* organizowany rokrocznie, w drugą niedzielę czerwca. W trakcie wydarzenia odbywają się między innymi różnego rodzaju konkursy i pokazy artystyczne, degustacja regionalnych potraw itp.

Na terenie gminy funkcjonują zespoły artystyczne Koła Gospodyń Wiejskich w miejscowościach Huta Tarnawacka, Tymin, Wieprzów i Tarnawatka. W gminie

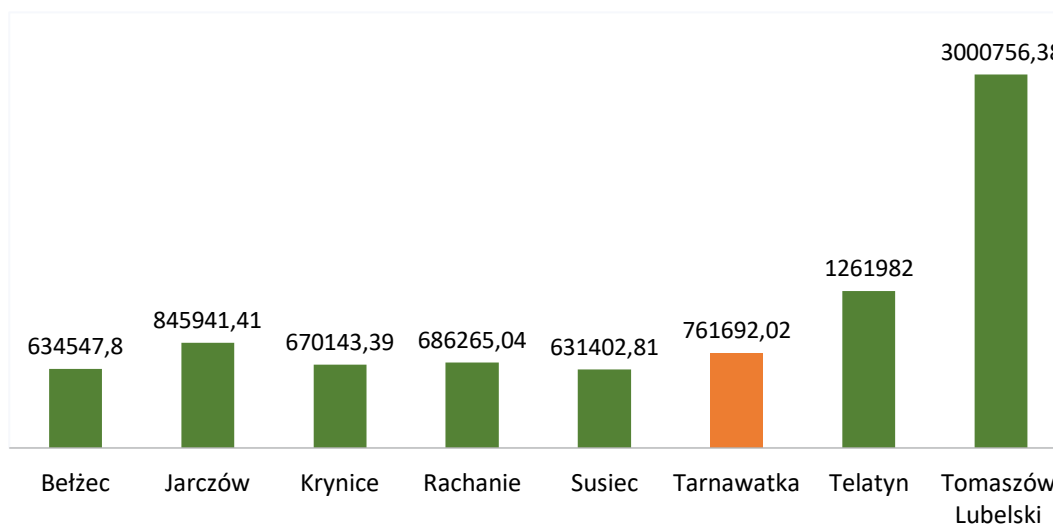
funkcjonuje też chór TARNA-VOX. Inicjatorką jego założenia w 2013 roku była Wiesława Grabek-Woś. Pod jej dyрекcją zespół w krótkim czasie osiągnął tak wysoki poziom, że stał się prawdziwą wizytówką gminy, nie tylko na szczeblu lokalnym, ale także regionalnym i krajowym, a nawet europejskim. W Dąbrowie Tarnawackiej mieszka artysta ludowy – Marian Chmiel. Zajmuje się on wyrabianiem naczyń garncarskich sposobem przekazywanym z pokolenia na pokolenie. W Gminie Tarnawatka zamieszkiwała Marianna Gumieła - wybitna ludowa śpiewaczka o oryginalnej barwie głosu i unikalnym stylu. Była ona skarbnicą wiedzy o dawnym repertuarze pieśni regionu lubelskiego. Brała udział w licznych konkursach i przeglądach folklorystycznych, otrzymała wiele nagród. W Suminie, gdzie mieszkała, funkcjonuje stowarzyszenie poświęcone twórczości wybitnej ludowej. Wskaźnikiem obrazującym dostępność i dbałość o dobra kulturowe Gminy Tarnawatka na tle innych gmin powiatu tomaszowskiego jest wskaźnik: Wydatki w Dziale 921 - *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego*.

W 2021 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego Gmina przeznaczyła 761692,02 zł. Wśród gmin wiejskich powiatu tomaszowskiego Tarnawatka zajmuje czwartą pozycję pod względem wysokości wydatków budżetowych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego. W 2021 r. na dziewięć gmin wiejskich powiatu pięć wydało mniej, a trzy gminy więcej w omawianym dziale.

Należy jednocześnie odnotować fakt systematycznego wzrostu nakładów na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w ostatnich latach. W 2016 r. kwota nakładów Gminy na ten cel wynosiła 119300,88 zł, a w 2021 r. 761692,02 zł. Mamy zatem do czynienia ze wzrostem o ponad 600 tys. zł.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca również odnotowano w ostatnich latach znaczący, bo ponad sześciokrotny wzrost wydatków Gminy w omawianym obszarze.

Poniższy wykres pokazuje nakłady na kulturę ponoszone przez Gminę Tarnawatka na tle pozostałych gmin wiejskich powiatu tomaszowskiego.

Wykres 1. Wydatki w Dziale 9241 -Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

w 2021 r. - gmina Tarnawatka na tle pozostałych gmin wiejskich powiatu tomaszowskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Zgodnie z danymi GUS w roku 2021 w Gminie Tarnawatka zameldowane były 3862 osoby. Spadkowa tendencja w zakresie liczby ludności jest obserwowana od kilku lat.

Tabela 1. Liczba osób zameldowanych na terenie gminy

Rok	Liczba ludności	Kobiety	Mężczyźni
31.12.2014	4022	1995	2027
31.12.2015	3955	1953	2002
31.12.2016	3956	1946	2010
31.12.2017	3947	1951	1996
31.12.2018	3941	1944	1997
31.12.2019	3894	1935	1959
31.12.2020	3885	1930	1955
31.12.2021	3862	1916	1946

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Demografia

Dynamika zmian ludności w latach 2016 – 2021

Saldo migracji wewnętrznych od kilku lat ma wartość ujemną. Wyjątek stanowi rok 2017, kiedy to odnotowano dodatnie saldo migracji w Gminie. Rekordową wartość w ciągu ostatnich lat saldo migracji wewnętrznych osiągnęło natomiast w 2019 roku, kiedy to wyniosło -27. Z kolei w 2021 r. napływ ludności w ramach

migracji wewnętrznych wyniósł 54 osoby, a 60 osób wyprowadziło się z terenu Gminy Tarnawatka. Saldo migracji wewnętrznych wyniosło -6. Gmina zatem systematycznie się wyludnia.

Tabela 2. Migracja

Rok	Napływ wew.	Napływ zagraniczny	Odływ wew.	Odływ zagraniczny	Saldo migracji wewnętrznych	Saldo migracji zagranicznych
2016	21	0	30	0	-9	0
2017	57	0	50	3	7	-3
2018	26	2	30	0	-4	2
2019	32	2	59	0	-27	2
2020	23	2	34	1	-11	1
2021	54	0	60	0	-6	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W ciągu ostatnich kilku lat, pomimo wprowadzenia wielu programów prorodzinnych i wspierających dzietność, w Gminie Tarnawatka nie odnotowano wzrostu urodzeń. Co więcej, rok 2021 był wyjątkowy, jeśli chodzi o liczbę urodzeń – w tym roku w Gminie urodziło się najmniej (27) dzieci od kilku lat.

Rok wcześniej (w roku 2020), w Gminie urodziło się natomiast 39 dzieci, co jest najwyższą wartością kilku ostatnich lat. Nie zmienia to jednak ogólnego trendu spadku ludności, ponieważ w tym samym czasie zmarło 49 osób.

Tabela 3. Liczba zgonów i urodzeń w Gminie Tarnawatka

Rok	zgony	urodzenia	saldo
2014	39	36	-3
2015	58	35	-23
2016	40	37	-3
2017	40	35	-5
2018	42	36	-6
2019	54	31	-23
2020	49	39	-10
2021	42	27	-15
Ogółem	364	276	-88

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Przyrost naturalny od lat ma wartość ujemną, przy czym najniższą wartość osiągnął w 2015 roku (-23). W 2021 roku przyrost naturalny w Gminie Tarnawatka wyniósł -10.

Analiza struktury wiekowej mieszkańców gminy pokazuje, że 2/3 mieszkańców (62,5%) znajduje się w grupie najbardziej mobilnej, tj. 20-65 lat. Osób od 0 do 19 roku życia jest 19,9%, zatem, co piąty mieszkaniec nie ma ukończonych 20 lat. Osoby w starszych grupach wiekowych, tj. mające 65 lub więcej lat stanowią 17,6% społeczności Gminy.

Gminę Tarnawatka charakteryzuje wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym (wiek zdolności do pracy). W 2021 roku 18,3% mieszkańców było w wieku przedprodukcyjnym, 62% w wieku produkcyjnym, a 19,7% w wieku poprodukcyjnym. Zatem co piąty mieszkaniec Gminy znajduje się w wieku poprodukcyjnym.

Według Głównego Urzędu Statystycznego w wieku produkcyjnym znajdują się mężczyźni pomiędzy 18-64 rokiem życia i kobiety pomiędzy 18-59 rokiem życia. Osoby w wieku poprodukcyjnym (to osoby, które zazwyczaj kończą pracę zawodową), czyli mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej. Liczba młodych mieszkańców Gminy w ostatnich latach systematycznie maleje. Zmniejsza się również liczba osób w wieku produkcyjnym. Odwrotna sytuacja ma miejsce w przypadku ludności w wieku poprodukcyjnym – tutaj obserwujemy tendencję wzrostową. Z danych można więc wywnioskować, że społeczeństwo Gminy generalnie starzeje się

W związku ze starzeniem się społeczeństwa, wzrastają również wskaźniki dotyczące obciążenia demograficznego. Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na każde 100 osób w wieku produkcyjnym systematycznie wzrasta- w 2014 roku wskaźnik ten wynosił 58,9, a w 2021 61,8. Główną przyczyną tej zmiany to wzrost liczby osób starszych. Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku pozostałych wskaźników w tym obszarze – współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi wzrósł od 2014 r. z 21,7 do 25,9, a odsetek osób w wieku 65 lat i więcej wzrósł w omawianym okresie z 15,1% do 17,6%.

Warunki mieszkaniowe

Warunki mieszkaniowe to jeden z ważniejszych czynników świadczących o rozwoju gospodarczym społeczeństwa oraz stopniu jego zamożności. O warunkach mieszkaniowych świadczą wskaźniki dotyczące dostępności oraz powierzchni mieszkań. W Gminie Tarnawatka przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w 2021 r. wynosiła 80,9 m². W ciągu kilku ostatnich lat wartość tego wskaźnika nieznacznie wzrosła. Na 1 osobę przypada 26,9 m² czyli o 1,1 m² więcej niż w 2014 roku. Przeciętne mieszkanie w Gminie posiada 3,75 izby (nieco więcej

niż w 2014 r.), na jedno mieszkanie przypadają natomiast 3 osoby (ten wskaźnik nieznacznie maleje).

Warunki mieszkaniowe Gminy Tarnawatka na tle gmin obszaru porównawczego przedstawiają się niezbyt korzystnie. Gmina ma jedne z najniższych wskaźników przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania (niższy jest tylko w gminie Rachanie). Są gminy (Telatyn i Tomaszów Lub., gdzie przeciętne mieszkanie jest prawie o 20 m² większe niż w Gminie Tarnawatka. Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku powierzchni mieszkania w przeliczeniu na 1 osobę (niższy wskaźnika ma tylko Bełżec). Z kolei wskaźnik „mieszkania na 1000 mieszkańców” plasuje Gminę Tarnawatka w środkowej części zestawienia. Ponadto, wskaźniki warunków mieszkaniowych są w Gminie Tarnawatka niższe niż średnie dla całego powiatu.

Gmina Tarnawatka w swoim zasobie posiada 7 mieszkań w 4 budynkach, 2 z nich oddanych jest w najem z czego dotyczą one mieszkań w szkołach przekazanych w trwałą zarząd. Należności na dzień 31 grudnia 2021 roku wyniosły 6 218, 90 zł, w tym zaległości 5 628, 50 zł. Tarnawatka posiada Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy (Załącznik do Uchwały Nr XIII/92/2016 Rady Gminy Tarnawatka z dnia 13 czerwca 2016 roku) „Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Tarnawatka na lata 2016-2020).

**Edukacja,
kultura
i ochrona
zdrowia**

Istniejąca infrastruktura edukacyjna dostępna na obszarze Gminy Tarnawatka jest zadawalająca oraz spełnia podstawowe wymagania i potrzeby mieszkańców. Gmina Tarnawatka jest organem prowadzącym dla Zespołu Szkół i Przedszkola w Tarnawatce, w skład którego wchodzi: Publiczne Przedszkole w Tarnawatce i Szkoła Podstawowa w Tarnawatce.

W Szkole Podstawowej w Tarnawatce w roku szkolnym 2021/2022 uczyło się 195 dzieci, natomiast pod opieką Przedszkola w Tarnawatce znajdowało się 107 dzieci. W Szkole Podstawowej w Hucie Tarnawackiej od stycznia do czerwca 2021 roku uczyło się 40 dzieci (w tym 5 w oddziale przedszkolnym), natomiast od września do końca grudnia 2021r.- 33, w tym 7 w oddziale przedszkolnym.²

Współczynnik skolaryzacji brutto dla gminy wynosi 74,61. Analiza wydatków Gminy na oświatę i wychowanie pokazuje, iż w ostatnich latach wydatki te systematycznie wzrastały i to zarówno w aspekcie ogólnym, jak i w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W 2019 roku na 1 mieszkańca wydatki Gminy w dziale 801"Oświata i wychowanie" wyniosły 1 357,34 zł, a w 2021 r. odpowiednio 1 903,27 zł.

² Uchwałą Rady Gminy Tarnawatka nr NR XXXI/223/2022 z dnia 12 kwietnia 2022 r. szkoła została zlikwidowana

Tabela 4. Wydatki budżetowe Gminy w Dziale 801 „Oświata i wychowanie”

Wydatki Gminy w dziale Dział 801 - Oświata i wychowanie	2019 r.	2020 r.	2021 r.
	5 323 472,38	5 502 193,42	7 369 466,90
Wydatki Gminy na 1 mieszkańca w dziale Dział 801 - Oświata i wychowanie	1 357,34	1 411,54	1 903,27
Wydatki Gminy ogółem na 1 mieszkańca	4 632,40	5 232,51	5 922,82

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W Gminie Tarnawatka funkcjonuje jedna instytucja kultury, którą jest Gminna Biblioteka Publiczna w Tarnawatce. Biblioteka wraz z placówkami oświatowymi realizuje zadania na rzecz kultury. Organizacyjnie w strukturach Urzędu Gminy wyodrębniono stanowisko ds. organizacji działalności kulturalnej. Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Tarnawatce mieści się w budynku szkoły.

W bibliotece zarejestrowano łącznie 420 czytelników.: 252 osoby uczące się, 76 osób pracujących (92 osoby – inne kategorie) Na 100 mieszkańców przypada 10,8 czytelnika. Łączna liczba odwiedzin w 2021 r. wyniosła 2 790 użytkowników.

W Gminie działa kilka stowarzyszeń m.in. „Wzgórze Przyjaźni”, „Zielony Domek”, czy Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Gminy Tarnawatka. Przy tej ostatniej organizacji funkcjonuje Zespół Artystyczny „TARNA-VOX”. Dużą rolę w rozwoju życia towarzyskiego, kulturalnego i społecznego odgrywają w Gminie strażnice OSP Przy OSP Tarnawatka funkcjonuje orkiestra. Na terenie gminy funkcjonują zespoły artystyczne Koła Gospodyń Wiejskich w miejscowościach Huta Tarnawacka, Tymin, Wieprzów i Tarnawatka. W Dąbrowie Tarnawackiej mieszka artysta ludowy Marian Chmiel. Zajmuje się on wyrabianiem naczyń garncarskich sposobem przekazywanym z pokolenia na pokolenie. W większości miejscowości działają Koła Gospodyń Wiejskich. Gmina wspiera działalność stowarzyszeń nieodpłatnie użyczając pomieszczeń, jak również w formie pomocy organizacyjnej. Zadania te realizuje na podstawie art. 13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz w oparciu o obowiązujący w 2021 roku „Program współpracy Gminy Tarnawatka z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”

Ochroną Zdrowia mieszkańców Gminy zajmuje się przychodnia podstawowej opieki zdrowotnej, w ramach której działają poradnie:

- poradnia lekarza poz

- poradnia lekarza rodzinnego
- gabinet zabiegowy
- poradnia pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej
- poradnia położnej środowiskowo-rodzinnej
- gabinet zabiegowy
- punkt szczepień

Na terenie gminy funkcjonuje 1 apteka.

W 2020 roku na terenie Gminy Tarnawatka udzielono 15 405 porad w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. W 2021 roku liczba tych porad w gminie była większa i wyniosła 18 297.

Wydatki Gminy w dziale 851 „Ochrona zdrowia” w 2021 roku wyniosły 58 447,24 zł i były prawie o połowę niższe niż w 2019 r. W porównaniu z 2020 rokiem, skala wydatków w omawianym obszarze była znacznie wyższa, jednak jest to związane z pandemią i związanym z nią ograniczeniami.

Pomoc społeczna | Bezpieczeństwo

Problemami i kwestiami pomocy społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnawatce. Jest on inicjatorem działań o charakterze pomocowym, aktywizującym oraz integrującym różnorodne środowiska na rzecz wsparcia grup i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Przy realizacji zadań Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnawatce współpracuje z Powiatowym Urzędem Pracy w Tomaszowie Lubelskim, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Sądem Rodzinnym, Komendą Policji, Szkołami, placówkami Służby Zdrowia, Prokuraturą, Bankiem Żywności, Polskim Czerwonym Krzyżem. Pomoc jest przyznawana w głównej mierze z powodu ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, potrzeby ochrony macierzyństwa, niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, klęsk żywiołowych, trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, narkomanii oraz alkoholizmu. Osobom, które objęte są pomocą społeczną, udzielana jest pomoc na terenie Gminy w formie zasiłków stałych, okresowych, celowych, dożywiania dzieci w szkole.

W 2021 roku ze świadczeń pomocy społecznej skorzystały 127 rodzin, w których żyło 342 osób. Pomocą objęto więc 1,22 % ogółu mieszkańców Gminy Tarnawatka. W 2021 roku dominującym powodem korzystania ze świadczeń pomocy społecznej było bezrobocie i ubóstwo. Z tej przyczyny wsparciem objęto 64 rodzin, w których żyły 151 osoby.

Wsparcie udzielane jest zarówno w formie finansowej (zasiłki celowe, stałe i okresowe), jak i niepieniężnej (praca socjalna wsparcie w różnych sytuacjach życiowych, usługi opiekuńcze itp.)

Dwa najważniejsze dokumenty Gminy w zakresie szeroko rozumianego wspierania rodziny to:

- Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Tarnawatka na lata 2019 – 2021.

- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Wsparcie rodziny realizowane jest również w różnych formach – zarówno poprzez wypłatę świadczeń rodzinnych, realizację programów ogólnopolskich, takich jak: Karta dużej Rodziny, Dobry Start, 500 Plus itp. , ale także poprzez realizację programów zapobiegających przemocy w rodzinie oraz wspierających rodziny w trudnych sytuacjach (np. realizacja procedury Niebieskiej Karty)

Bezrobocie, zwłaszcza długotrwałe, a także wysoki udział młodych osób wśród bezrobotnych stanowi jeden z najpoważniejszych problemów społecznych w Gminie Tarnawatka. Dezaktywacja zawodowa mieszkańców Gminy ma wpływ na poziom ubóstwa, a także generuje występowanie negatywnych zjawisk rodzinnych i społecznych. Spośród wszystkich zarejestrowanych mieszkańców Gminy Tarnawatka 31,3% to osoby do 30 roku życia, z czego 60,5% stanowiły osoby, które nie ukończyły 25 lat. Co trzeci bezrobotny mieszkaniec Gminy jest osobą po 50 roku życia. Osoby takie znajdują się w mniej korzystnej sytuacji na rynku pracy z uwagi na często nieaktualne kwalifikacje, ale również niechęć części pracodawców do zatrudniania osób ze starszych grup wiekowych. W ostatnim dniu grudnia 2021 r. 134 mieszkańców Gminy Tarnawatka było zarejestrowanych jako osoby bezrobotne w powiatowym urzędzie pracy. Większość (53%) stanowiły kobiety. 6 osób pobierało zasiłek dla bezrobotnych, taka sama liczba została zwolniona z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Długotrwałe bezrobotni stanowili prawie 1/3 zarejestrowanych (32,1%). Na skalę problemu wpływa niewątpliwie rolniczy charakter Gminy. Praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych jest głównym źródłem utrzymania dla wielu mieszkańców.

Gmina podjęła następujące działania dotyczące zadań obronnych:

- sporządzenie Planu Szkolenia Obronnego na 2021 rok,
- sporządzenie i przesłanie do Dyrektora WB i ZK LUW w Lublinie Ankiety na potrzeby Narodowego Kwestionariusza Pozamilitarnych Przygotowań Obronnych województwa lubelskiego 2021 r.
- sporządzenie Planu kontroli wykonywania zadań obronnych w gminie Tarnawatka w 2021 roku,
- aktualizacja w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków „Gminnego Planu Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych”
- sporządzenie wykazu posiadaczy samochodów ciężarowych o ładowności pow. 3,5t, ciągników siodłowych i balastowych oraz przyczep, naczep oraz maszyn do robót ziemnych, budowlanych, drogowych oraz innych urządzeń

Na terenie gminy Tarnawatka działa 9 jednostek OSP. OSP Tarnawatka jest włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego. Jednostki te w 2021

roku w swoich szeregach skupiały 170 członków zwyczajnych w tym 160 mężczyzn, 10 kobiet, 4 członków honorowych i 30 członków wspierających.

W 2021 roku w gminie Tarnawatka stwierdzono szacunkowo (w oparciu o dane powiatowe) 56 przestępstw. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 14,38 przestępstw. Jest to wartość mniejsza od wartości dla województwa lubelskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w gminie Tarnawatka wynosi 85,70% i jest większy od wskaźnika wykrywalności dla województwa lubelskiego oraz znacznie większy od wskaźnika dla całej Polski.³

Wśród przedsiębiorstw funkcjonujących na terenie Gminy Tarnawatka należy wymienić przede wszystkim takie firmy, jak:

- Eurodom sp. z o.o. Tarnawatka (firma zajmuje się zarówno produkcją jak i budową konstrukcji w technologii szkieletu drewnianego i specjalizuje się w domkach letniskowych, domach całorocznych i innego rodzaju konstrukcjach z sektora turystyki (kempingi, hotele, resorty i kompleksy domków letniskowych). Z biegiem lat, działalność firmy została poszerzona o produkcję domów drewnianych prefabrykowanych dla sektora nieruchomości, oferując swoje usługi zarówno klientom ostatecznym jak i deweloperom.

- Ośrodek Hodowli Zwierząt i Produkcji Rolnej Sp. z o.o. - firma zajmująca się hodowlą. Przez wiele lat było to Państwowe Gospodarstwo Rolne specjalizujące się w produkcji materiału zwierzęcego dla hodowców bydła i trzody chlewnej. W Tarnawatce ma siedzibę zarząd firmy.

Gospodarka i rolnictwo

Ponadto, na terenie gminy działa filia Banku Spółdzielczego w Tomaszowie Lubelskim.

Na W 2021 roku (stan na 31.XII) w Gminie Tarnawatka zarejestrowane były 243 podmioty gospodarki narodowej. W sekcji „przemysł i budownictwo” zarejestrowane były 73 podmioty, w sekcji „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” - 2 podmioty. „Pozostałą działalność” reprezentowało 168 podmiotów. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Tarnawatka systematycznie wzrasta – w 2015 wynosiła 184, w ciągu 6 lat wzrosła o 59 jednostek. Zdecydowana większość podmiotów to małe i mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające mniej 9 osób, 4 firmy zatrudniają od 10 do 49 pracowników, a 1 przedsiębiorstwo powyżej 50 osób.

Gmina Tarnawatka jest gminą typowo rolniczą, dlatego też w strukturze zagospodarowania gruntu dominują użytki rolne, a wśród nich przeważają grunty

³ Źródło: https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Tarnawatka

orne. Powierzchnia gminy wynosi około 83 km², co stanowi 6% powierzchni powiatu, w tym użytki rolne stanowią 63% powierzchni wszystkich gruntów.

Według danych Narodowego Spisu Rolnego z 2020 r., na terenie Gminy Tarnawatka funkcjonują 474 gospodarstwa rolne. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w gminie wynosiła 7.62 ha. W gospodarstwach rolnych pracowało ogółem 988 osób, w tym 571 mężczyzn i 417 kobiet.

W 72 gospodarstwach indywidualnych produkcja rolnicza przeznaczona była wyłącznie lub niemal wyłącznie na samozaopatrzenie, a w 391 końcowa produkcja rolnicza była przeznaczona na sprzedaż.

Infrastruktura techniczna

Przez teren Gminy Tarnawatka przebiega droga krajowa nr 17 na długości ok. 9,0 km, droga wojewódzka nr 850 na długości ok. 3,9 km, oraz siedem odcinków dróg powiatowych o łącznej długości ok. 36,3 km. Wg stanu na 31.12.2021 r. długość dróg gminnych wynosiła 56,50 km. W tym odcinki utwardzone stanowią długość 34,08 km, a nieutwardzone 22,42 km. Ponadto w gminie znajduje się wiele dróg wewnętrznych (nieposiadających kategorii drogi publicznej), z których nawierzchnię bitumiczną posiadają odcinki o łącznej długości 4,52 km. Na terenie gminy w 2021 roku funkcjonowało 27 czynnych przystanków autobusowych.

Pod względem komunikacyjnym Gmina jest dobrze rozwinięta. Sieć dróg na terenie Gminy jest wystarczająca, jednakże ich stan techniczny nie jest najlepszy. Na obszarze Gminy nie funkcjonuje komunikacja kolejowa, Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w miejscowości Bełżec i jest oddalona od centrum gminy o ok. 17 km. Odległość drogowa od stolicy województwa - Lublina wynosi 116 km, od Zamościa 26 km, a od siedziby władz powiatu - Tomaszowa Lubelskiego 10 km. Kluczowe znaczenie strategiczne dla Tarnawatki ma położenie przy drodze krajowej nr 17 (Warszawa - Garwolin - Lublin - Zamość - Tomaszów Lubelski - Hrebenne) o oznaczeniu transeuropejskim E372. Droga ta stanowi jedno z dwóch głównych połączeń Polski, a także Unii Europejskiej z Ukrainą. Aktualnie najkrótsze połączenie z północnej i centralnej Polski (w tym z Warszawy) do Lwowa prowadzi przez Tarnawatkę.

Najbliższym lotniskiem jest oddalony o ok. 100km Port Lotniczy Lublin-Świdnik. Z lotniska możliwe są bezpośrednie połączenia z wieloma europejskimi miastami, między innymi z Warszawą, Oslo, Dublinem, Londynem, Eindhoven, Antwerpią. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Fryderyka Chopina w Warszawie wynosi ok. 300 km.

Biorąc pod uwagę rozproszone osadnictwo wiejskie o jednorodnej funkcji zabudowy zagrodowej, zgodnie z trendami ogólnokrajowymi dynamicznie rozwija się transport indywidualny. Rozproszenie osadnictwa utrudnia dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej. Czas podróży z miejsca zamieszkania do szkoły, ośrodka zdrowia czy urzędu zwiększa się, wzrastają też koszty podróży.

Dłuższe odcinki dróg wymagają większych nakładów na remonty i utrzymanie. Budowa i eksploatacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i energetycznej przy małym zagęszczeniu odbiorców jest znacznie kosztowniejsza ze względu na wydłużenie niezbędnych odcinków sieci.

Jeżeli chodzi o udział korzystających z sieci wodociągowej, Procentowe pokrycie gminy w : sieć wodociągową wynosi 99% sieć gazową wynosi 10% sieć kanalizacyjną wynosi 1%. znajdują się cztery ujęcia wodociągowe. Zaopatrują one w wodę 1029 gospodarstw co stanowi prawie 100% ich ogólnej liczby. Przebiegają dwie sieci gazowe wysokoprężne. Stwarza to warunki do budowy stacji redukcyjnej i sieci rozdzielczych.

W 2020 r. siecią instalację gazową posiadało 79 mieszkań na terenie Gminy Tarnawatka (wzrost o 5 mieszkań w stosunku do 2015 r.). Do sieci wodociągowej podłączonych było 1 179 mieszkań (wzrost o 12 mieszkań w stosunku do 2015 r.). W ujęciu procentowym, 2015 roku 5,8% mieszkań znajdujących się na terenie gminy posiadało instalację gazową, natomiast w 2020 r. wskaźnik ten wzrósł do 6,1%. Jeżeli chodzi o sieć wodociągową, to w 2015 r. podłączone do niej było 91,2% mieszkań, a w 2020 – 91,3%.

Gospodarka odpadami jest jednym z najpoważniejszych problemów dotyczących współczesnej cywilizacji. Proces gospodarowania odpadami dzieli się na etapy: gromadzenie, transport, unieszkodliwianie, recykling i monitorowanie odpadów powstających w wyniku działalności człowieka i innych działań.

Od dnia 1 stycznia 2012 r. podstawą prowadzenia działalności w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości stał się wpis do rejestru działalności regulowanej prowadzonego przez gminę. Wpis do rejestru zastąpił zezwolenie na odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości na terenie danej gminy W 2021 r. do wskazanego rejestru wpisanych było 7 firm zajmujących się odbiorem odpadów komunalnych.

Na terenie Gminy Tarnawatka odpady komunalne powstają głównie w gospodarstwach domowych, a także na terenach nieruchomości niezamieszkałych (obiekty użyteczności publicznej oraz działalności gospodarczej). Ponadto, odpady powstają także na terenach otwartych (odpady z koszy ulicznych, zmiotki, odpady z zieleni publicznej). W wyniku zorganizowanego przetargu odbieraniem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości zamieszkałych na terenie gminy Tarnawatka zajmowało się Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Tyszowcach.

Gmina Tarnawatka posiada dostęp zarówno do sieci telefonii stacjonarnej, jak i komórkowej. Sieć Internet dostępna jest także w wersji stacjonarnej oraz mobilnej. Dostępność mieszkańców do infrastruktury telekomunikacyjnej w Gminie Tarnawatka w ostatnich latach systematycznie się poprawia. Dzieje się tak za sprawą coraz szerszego dostępu do usług telefonii komórkowej oraz

rozwoju lokalnych operatorów telekomunikacyjnych świadczących m.in. usługi dostępu do sieci Internet dla mieszkańców Gminy.

Procentowe pokrycie gminy w sieć telefoniczną wynosi 90%. Przez teren gminy przebiega linia światłowodowa Lublin-Jarosław.

Na terenie Gminy, niedaleko wsi Tarnawatka znajduje się Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze. Jest to 154-metrowy stalowy maszt, stanowiący stację nadawczą o średnio-dużych mocach. Umożliwia także odbiór radia i telewizji na zachodnich krańcach Ukrainy. Obiekt należy do Spółki Akcyjnej EmiTel.

Wizja rozwoju Gminy określa stan docelowy, do którego władze jednostki samorządowej i zaangażowani partnerzy dążą, realizując swoją misję i wdrażając określoną strategię lub plan rozwoju. Wizja jest więc pewnym obrazem przyszłości, pozwalającym wyobrazić sobie jak Gmina będzie wyglądać po pomyślnym zrealizowaniu się optymistycznego scenariusza rozwoju. Przy określeniu wizji rozwoju Gminy Tarnawatka do roku 2030 wzięto pod uwagę nie tylko wyobrażenia mieszkańców na temat tego jak widzą swoją Gminę za 10 lat, ale również przeanalizowano możliwą drogę rozwoju Gminy w zakładanych kierunkach interwencji oraz możliwe szanse i zagrożenia jakie mogą pojawić się w otoczeniu funkcjonowania Gminy. Uwzględniono również założenia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, która przewiduje dalszy rozwój Gminy jako jednostki wykorzystującej potencjał przyrodniczy oraz kulturowo-historyczny do rozwoju rolnictwa i turystyki, w tym agroturystyki. Przedstawiona w rozdziale 4 wizja Gminy Tarnawatka do roku 2030 oparta jest na pozytywnym scenariuszu rozwoju, zakładającym m.in. pozyskanie dofinansowania z funduszy zewnętrznych perspektywy finansowej 2021-2027, jak i środków krajowych (będących w dyspozycji poszczególnych resortów lub funduszy celowych), które pozwolą na realizację zidentyfikowanych inwestycji - kluczowych dla mieszkańców i władz Gminy. Przyjęto również drugie kluczowe założenie, że w ciągu blisko 10 lat Gminie uda się zminimalizować negatywne procesy demograficzne i gospodarcze.

3. Obszary Strategicznej Interwencji – poziom regionalny i krajowy

Dokumenty strategiczne i wykonawcze wymienione w tym rozdziale stanowią horyzont i swego rodzaju ramy dla Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka oraz mają wobec niej charakter nadrzędny. Strategia została przygotowana w zgodności z tymi dokumentami. Działania zamieszczone w Strategii odpowiadają również na wyzwania szczebla europejskiego, krajowego oraz regionalnego zidentyfikowane poprzez określenie obszarów wsparcia. Zapisy Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka wpisują się w cele strategiczne i operacyjne SRWL.

Poziom regionalny

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 jest najistotniejszym dokumentem poziomu regionalnego mającym bezpośredni wpływ na zapisy Strategii Rozwoju Gminy

Tarnawatka. Dokument ten został przyjęty przez Sejmik Województwa Lubelskiego Uchwałą nr/XXIV/406/2021 z dnia 29 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Jest to dokument stanowiący odpowiedź na problemy i wezwania stawiane przed województwem lubelskim. Strategia rozwoju wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju województwa i jest głównym dokumentem umożliwiającym racjonalne organizowanie działań i prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju w długofalowym horyzoncie czasowym, jak również śródkresowe kierunki działań i same działania. Strategia wskazuje cele rozwojowe do realizacji przez samorząd województwa, jak również inne podmioty. Jest dokumentem wyznaczającym priorytety również dla organów decyzyjnych niższych szczebli samorządowych.

Strategia rozwoju województwa lubelskiego ma charakter zintegrowany. Dokument wskazuje pogrupowane tematycznie działania adresowane do całego województwa, jak też model struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz obszary strategicznej interwencji (OSI), w których interwencja ukierunkowana jest zarówno tematycznie, jak i terytorialnie.

Zidentyfikowana w SRWL wizja rozwoju województwa lubelskiego to „Województwo lubelskie racjonalnie wykorzystując specyfikę społeczno-gospodarczą, zasoby środowiska, a także policentryczność sieci ośrodków miejskich rozwija się w sposób zrównoważony. Kreatywność i otwartość mieszkańców, aktywność naukowo-badawcza, tworzenie i stosowanie rozwiązań innowacyjnych oraz partnerstwo w zarządzaniu kształtują nowoczesny charakter regionu. Wzrasta jego znaczenie jako strategicznego producenta finalnych wyrobów bazujących na surowcach rolniczych, dostarczyciela usług prozdrowotnych i czasu wolnego. W efekcie region oferuje atrakcyjną przestrzeń do życia, pracy i inwestowania w zdrowym i bezpiecznym otoczeniu”.⁴

Osiągnięciu zakładanej wizji regionu służyć mają 4 cele strategiczne w obszarach:

- Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych (Sektor rolno-spożywczy)
- Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych (Przestrzeń)
- Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu (Gospodarka)
- Wzmacnianie kapitału społecznego (Społeczeństwo)

Powyższe cele rozwoju województwa lubelskiego wynikają ze zidentyfikowanych wyzwań rozwoju. Tworzą spójny i wzajemnie uzupełniający się system, w którym efekty jednych celów generują i wzmacniają efekty realizacji innych. Nadrzędną ideą jest wykorzystanie potencjałów rozwojowych, modernizacja gospodarki, innowacyjność oraz poprawa jakości życia mieszkańców regionu. W ich obrębie znajduje się 18 celów operacyjnych oraz pakiety kierunków działań, które stanowią punkt odniesienia do wszystkich działań rozwojowych na terenie Lubelszczyzny, w tym także do kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz do opracowania dokumentów o charakterze sektorowym

⁴ Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030

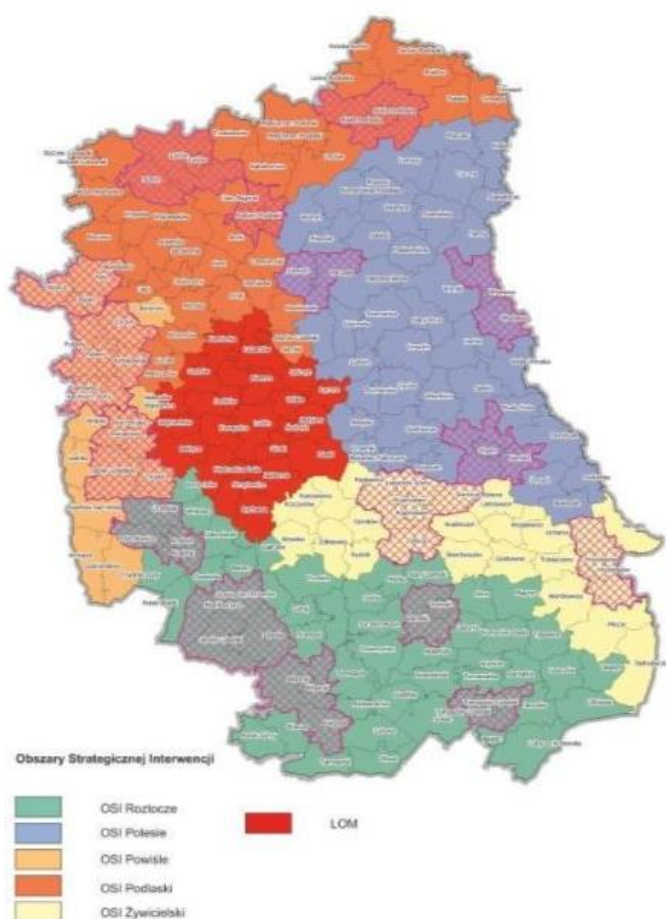
Powyższe cele i kierunki działań powinny przyczynić się do osiągnięcia przyjętej wizji rozwoju województwa lubelskiego w perspektywie do 2030 r. Zapisy Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka wpisują się w powyższe cele strategiczne.

KSRR 2030 - OSI subregionalne w SRWL

W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 zidentyfikowano OSI o znaczeniu regionalnym, które stanowią odniesienie do wyznaczonych w KSRR 2030 obszarów strategicznej interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym. Regionalne Obszary Strategicznej Interwencji odzwierciedlają potrzeby szczególnego wsparcia realizacji wybranych kierunków działań Strategii na określonych obszarach województwa.

OSI to obszary dla których zdefiniowano indywidualny priorytet rozwojowy, który determinuje zakres planowanego wsparcia w ramach instrumentów terytorialnych. Każdy z OSI ma wyznaczone kierunki działań i typy przedsięwzięć, których realizacja ma szczególne znaczenie dla priorytetów rozwojowych poszczególnych subregionów funkcjonalnych. OSI stanowią wybór strategiczny, którego konsekwencją jest skierowanie interwencji publicznej na dany obszar. OSI wskazywane są w strategiach rozwoju zarówno na poziomie krajowym, regionalnym, jak i lokalnym.

Rysunek 1 Obszary Strategicznej Interwencji w województwie lubelskim

Uwzględniając OSI o znaczeniu krajowym, wymiar terytorialny SRWL zawiera dwa typy obszarów wymagających zapewnienia komplementarności wsparcia na poziomie krajowym i regionalnym, tj:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku - obszary zagrożone trwałą marginalizacją to mniejsze miasta oraz obszary wiejskie, które ze względu na występujące cechy problemowe wpływające na niekorzystną sytuację społeczno-gospodarczą zostały określone jako

strefa opóźnienia urbanizacyjnego. Dlatego też, do tych obszarów skierowane będzie odpowiednie wsparcie na poziomie krajowym i regionalnym. Wśród oczekiwanych efektów podejmowanych działań wymienić należy np.: rozwój lokalnych firm, wzrost liczby lokalnych miejsc pracy, wzrost dochodów mieszkańców oraz bazy dochodowej samorządów terytorialnych. Istotne będzie również wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z miastami, stanowiącymi lokalne ośrodki wzrostu, które zapewniają odpowiedni dostęp mieszkańców do rynku pracy.

Wyznaczone w województwie OSI subregionalne uwzględniają krajową politykę rozwoju regionalnego ukierunkowaną terytorialnie, wyrażoną poprzez krajowe OSI określone w KSRR 2030, tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Granice OSI wyznaczane są na podstawie granic administracyjnych gmin.

Na poziomie regionalnym Gmina Tarnawatka znalazła się w **OSI Rostocze** (jako jedna z 41 gmin **należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją**). Priorytetem rozwoju dla OSI Rostocze jest **Społeczno-gospodarcze wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego Rostocza i Puszczy Solskiej**.

Kierunki interwencji / tematyczne obszary wsparcia dla OSI Rostocze w kontekście realizacji celów i kierunków działań SRWL to:

W ramach celu nr 1.1 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych:

- Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych.

W ramach celu nr 2.1 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej:

- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast
- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny

W ramach celu nr 2.4 Ochrona walorów środowiska

- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności

W ramach celu nr 3.3 Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej

- Rozwój funkcji i bazy lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach występowania naturalnych warunków i czynników leczniczych

W ramach celu nr 3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu

- Kreowanie i rozwijanie oferty ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce
- Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo)

kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe)

- Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa)]
- Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.)
- Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych
- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych

W ramach celu nr 4.4 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej

- Wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz realizacji inwestycji sprzyjających pogłębianiu kontaktów międzyregionalnych, w tym w zakresie infrastruktury granicznej (budowa i rozbudowa przejść granicznych oraz dostosowanie ich do obsługi ruchu turystycznego) oraz poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, lotnisko, infrastruktura turystyczna)
- Wspieranie działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych na obszarach przygranicznych oraz rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej

OSI – poziom krajowy

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) wskazuje, że istotą polityki regionalnej jest zapewnienie bardziej zrównoważonego rozwoju poszczególnych części kraju (regionów, obszarów miejskich i wiejskich) w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Według KSRR cel główny polityki regionalnej do roku 2030 r to „efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co stworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym”.⁵

Cel główny polityki regionalnej do roku 2030 realizowany będzie w oparciu o uzupełniające się trzy cele szczegółowe.

- Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym
- Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych

⁵ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

- Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie

Jeżeli chodzi o OSI na poziomie krajowym należy wśród nich wskazać główne obszary wymagające wsparcia z poziomu krajowego które obejmują tereny o niekorzystnych warunkach. OSI w KSRR to:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją,
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, wschodnia Polska oraz Śląsk.

„Obszar Strategicznej Interwencji to „określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne”. Na terenie województwa lubelskiego należą do nich: a) obszary zagrożone trwałą marginalizacją – obejmujące 140 spośród 213 JST w regionie, b) miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze – 11 spośród 48 w regionie.

4. Wizja i misja rozwoju Gminy

Określenie wizji i misji Gminy jest szczególnie istotnym elementem budowania strategicznych planów rozwoju obszaru, bowiem jest punktem wyjściowym, tworzącym swoistego rodzaju ramy do wyznaczania celów do osiągnięcia w określonej perspektywie czasowej. Wizja i misja Gminy będzie realizowana przez szereg dokumentów o charakterze strategicznym i planistycznym, dlatego ich wyznaczenie ma tak istotne znaczenie dla budowania spójnej i harmonijnej koncepcji rozwoju danego obszaru.

Wizja rozwoju Gminy, to określenie stanu pożądanego, do którego dążą władze Gminy w zakładanej perspektywie czasowej. Zatem ma ona odpowiadać na pytanie: jak będzie wyglądać dany obszar, uwzględniając wartości i cele najważniejsze dla społeczności lokalnej.

Wizja rozwoju Gminy Tarnawatka przedstawia zatem jej docelowy obraz w założonym horyzoncie czasowym - do 2030 roku. Stanowi ona słowne odwzorowanie wizerunku obszaru, do którego dążą władze Gminy, społeczność lokalna oraz wszyscy inni interesariusze Strategii. Wizja ta zostanie osiągnięta dzięki realizacji założonych, spójnych z przyjętym kierunkiem rozwoju, celów strategicznych i wykorzystywaniu odpowiednich egzogenicznych i endogenicznych warunków rozwoju.

Wizja obszaru Gminy Tarnawatka odnosi się do najistotniejszych elementów rozwoju gminy:

Gmina Tarnawatka w 2030 roku to wielofunkcyjny obszar konkurencyjnego rolnictwa, rozwijającej się przedsiębiorczości i usług turystycznych Gmina jest miejscem przyjaznym i atrakcyjnym przyrodniczo oraz infrastrukturalnie, a jednocześnie stanowi przestrzeń do życia otwartą na potrzeby mieszkańców.

Cechuje się uporządkowaną i bezpieczną przestrzenią publiczną. Środowisko gminne sprzyja integracji społecznej, budując postawy zaangażowania, współuczestnictwa oraz współdziałania wszystkich pokoleń. Mieszkańcy mają zapewnioną bogatą, dostosowaną do potrzeb ofertę kulturalną, turystyczną, edukacyjną i rekreacyjną. Jednocześnie, Gmina w pełni wykorzystuje swoje potencjały rozwojowe, będąc atrakcyjnym miejscem do wypoczynku i rekreacji dla turystów. Jest z jednej strony miejscem sprzyjającym dynamicznemu rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości i rolnictwa w myśl zasady zrównoważonego rozwoju, z drugiej – jest to miejsce bezpieczne i czyste ekologicznie. Gminę Tarnawatka zamieszkują ludzie aktywni, otwarci, zaangażowani, którzy wraz z władzami lokalnego samorządu dbają o współpracę z innymi samorządami, dialog oraz współpracę międzysektorową, mając na uwadze wspólną korzyść, którą jest zrównoważony rozwój Gminy.

Za realizację wizji rozwoju Gminy Tarnawatka odpowiadają jej interesariusze: władze Gminy, jednostki organizacyjne Gminy, instytucje publiczne z obszaru Gminy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, rolnicy, mieszkańcy, podmioty działające wspólnie również z innymi samorządami.

Rolą misji jest natomiast określenie generalnego kierunku działania, uzasadnienie przyjęcia określonych celów strategicznych, nadanie kierunku funkcjonowania poszczególnym uczestnikom społeczności. Sformułowana poniżej misja rozwoju Gminy Tarnawatka obrazuje zatem w sposób ogólny działania, które podejmują władze Gminy, jako podmiot wdrażający dokumenty o charakterze strategicznym we współpracy z pozostałymi interesariuszami, mające na celu realizację zadań i obowiązków ustawowych, przy jednoczesnym odpowiadaniu na potrzeby lokalnej społeczności. Uwzględniono w niej cechy wyróżniające Gminę, walory naturalne, dostępne zasoby oraz potrzeby i oczekiwania jej mieszkańców.

Misją rozwojową gminy Tarnawatka jest poprawa warunków życia mieszkańców przy zachowaniu równowagi między aktywnością gospodarczą a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego. W myśl wizji gmina stanowi obszar atrakcyjny turystycznie, przyjazny inwestorom, o wysokim poziomie rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej, ale jednocześnie chroniący zasoby przyrodnicze i kulturowe. Gmina w pełni wykorzystuje również zasoby i walory dziedzictwa kulturowego, religijnego, przyrodniczego i terytorialnego do promocji jako miejsca atrakcyjnego turystycznie.

Podejmowanie skutecznych działań dążących do systematycznego i zintegrowanego rozwoju turystyki, przedsiębiorczości, rolnictwa i kapitału ludzkiego pozwala na zbudowanie trwałej przewagi konkurencyjnej Gminy, a skuteczna współpraca międzysamorządowa i międzysektorowa pozwala na osiągnięcie efektu synergii i pobudzanie szerszego rozwoju całego obszaru.

Zarysowana powyżej wizja i misja rozwoju Gminy Tarnawatka stanowi podstawę wyznaczenia kluczowych celów strategicznych i operacyjnych, pozwalających na sukcesywne realizowanie założonych kierunków rozwojowych Gminy.

5. Cele i potrzeby rozwojowe Gminy

Przedstawiona w rozdziale powyżej wizja Gminy Tarnawatka obrazuje wynikową efektów realizacji Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030, wespół z innymi dokumentami o charakterze strategicznym i planistycznym. Osiągnięcie założonego efektu docelowego, jakim jest ww. wizja, wymaga wyznaczenia celów strategicznych i służących ich realizacji celów operacyjnych, stanowiących swego rodzaju kamienie milowe, których sukcesywne osiąganie będzie przybliżało Gminę do jej docelowego stanu. Nakreślenie celów strategicznych i operacyjnych Gminy pozwoli w kolejnym rozdziale określić kierunki działań niezbędne do podjęcia celem ograniczenia lub całkowitego wykluczenia problemów rozwojowych obszaru zidentyfikowanych w części diagnostycznej Strategii. Dla osiągnięcia trwałych rezultatów szczególnie istotnym jest wykorzystywanie wewnętrznych potencjałów Gminy, przy jednoczesnym identyfikowaniu zewnętrznych szans rozwojowych.

W nawiązaniu do sformułowanej wizji, zaproponowano cele strategiczne oraz uszczegóławiające je cele operacyjne. Cele określone są w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Odpowiadają one na potrzeby rozwojowe Gminy oraz jej problemy i potencjał.

Dla realizacji Strategii wyszczególniono **pięć komplementarnych celów strategicznych**. Stanowią one z jednej strony odpowiedź na zdiagnozowane problemy zidentyfikowane podczas procesu diagnozy aktualnej sytuacji Gminy, z drugiej - kierunki ku realizacji założonej wizji i misji Gminy.

Wyznaczone dla Gminy cele strategiczne obejmują zarówno wymiar społeczny, gospodarczy, przestrzenny jak i środowiskowy. Harmonizują z celami zarysowanymi dla rozwoju województwa lubelskiego oraz są spójne ze wskazaniami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Struktura celów w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego tworzy logicznie powiązany, spójny system odpowiadający na poszczególne kategorie problemowe. Należy dodać, że cele i kierunki działań planowane w ramach poszczególnych celów wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Wieloetapowe określanie kierunków rozwoju Gminy Tarnawatka jest efektem pracy zespołu składającego się z przedstawicieli Urzędu Gminy Tarnawatka i ekspertów zewnętrznych. Poniżej zdefiniowano cele strategiczne Gminy Tarnawatka do roku 2030:

Cel strategiczny 1. Podniesienie atrakcyjności przestrzennej i turystycznej gminy poprzez efektywne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiskowych

1.1. Promocja zrównoważonej turystyki oraz pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego

- 1.2. Stworzenie spójnego systemu promocji gminnych atrakcji turystycznych i rekreacyjnych
- 1.3. Poprawa stanu infrastruktury okołoturystycznej: budowa nowych oraz rozbudowa istniejących elementów niezbędnych do zwiększania atrakcyjności turystycznej Gminy Tarnawatka
- 1.4. Ochrona i renowacja miejsc i obiektów zabytkowych wymagających interwencji na obszarze Gminy
- 1.5. Stymulowanie i wspieranie działań zmierzających do odtwarzania, zachowania i kultywowania lokalnych tradycji Gminy Tarnawatka

Cel strategiczny 2. Poprawa jakości życia mieszkańców z uwzględnieniem zasady solidarności społecznej i zrównoważonego rozwoju

- 2.1 Wsparcie systemu edukacji i opieki nad dziećmi poprzez poprawę infrastruktury oświatowej oraz podniesienie jakości kształcenia
- 2.2 Rozwój opieki zdrowotnej i efektywnej polityki senioralnej
- 2.3 Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców i odwiedzających Gminę
- 2.4 Rozszerzanie i promocja wysokiej jakości oferty spędzania wolnego czasu dla społeczności lokalnej
- 2.5 Poprawa i rozwój infrastruktury oraz aktywności sportowej i rekreacyjnej
- 2.6 Rozwój polityki prorodzinnej i zapobieganie wykluczeniu społecznemu grup zagrożonych

Cel strategiczny 3 Poprawa warunków dla rozwoju przedsiębiorczości lokalnej, w tym opartej o lokalne produkty rolne i produkty ekologiczne oraz podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy

- 3.1. Wsparcie biznesu oraz osób zainteresowanych rozpoczęciem działalności gospodarczej poprzez świadczenie usług doradczych i informacyjnych
- 3.2 Wspieranie podejmowania w gospodarstwach rolnych, lub grupach gospodarstw lokalnych form przetwórstwa produktów rolnych, opartych o tradycyjne receptury i technologie
- 3.3 Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru gminy

Cel strategiczny 4. Poprawa jakości i funkcjonalności infrastruktury technicznej i komunikacyjnej Gminy Tarnawatka z uwzględnieniem ochrony środowiska naturalnego i przyrody

- 4.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Gminy poprzez rozwój nowoczesnej infrastruktury drogowej
- 4.2 Rozwój infrastruktury energetycznej, w tym promocja odnawialnych źródeł energii

- 4.3. Promowanie odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze wśród mieszkańców i racjonalne gospodarowanie przestrzenią
- 4.4. Podniesienie efektywności energetycznej budynków z obszaru Gminy pozwalające na zapobieganie zanieczyszczeniu i poprawę jakości powietrza atmosferycznego
- 4.5. Poprawa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na terenie Gminy

Cel strategiczny 5. Poprawa zdolności instytucjonalnej Gminy Tarnawatka oraz rozwój integracji społecznej i współpracy ponadlokalnej

- 5.1. Rozwój zintegrowanych metod zarządzania Gminą poprzez spójne planowanie strategiczne oraz zarządzanie promocją obszaru Gminy
- 5.2. Podniesienie sprawności funkcjonowania Samorządu poprzez rozwój infrastruktury oraz innowacyjnych rozwiązań technicznych w Urzędzie Gminy i jednostkach podległych
- 5.3. Zwiększenie aktywności i partycypacji społecznej oraz budowa tożsamości lokalnej

6. Kierunki działań planowane do podjęcia w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy i cele

Do poszczególnych celów operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030 zostały określone główne kierunki działań. Kierunki działań stanowią przedsięwzięcia i projekty oraz inne zadania, które mogą być realizowane w celu osiągnięcia zakładanych celów. Dla kierunków działań określono także oczekiwane rezultaty i wskaźniki oceniające osiągnięcie założonych rezultatów.

NAZWA CELU OPERACYJNEGO	ZIDENTYFIKOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY	WSKAŹNIKI OCENY OSIĄGNIĘCIA REZULTATÓW
CEL STRATEGICZNY 1. Podniesienie atrakcyjności przestrzennej i turystycznej gminy poprzez efektywne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiskowych			
Cel operacyjny 1.1. Promocja zrównoważonej turystyki oraz pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego	– podejmowanie współpracy z instytucjami i firmami zajmującymi się turystyką i wypoczynkiem w celu promocji oferty turystycznej Gminy – zagospodarowanie terenów rekreacyjnych, turystycznych i historycznych w Gminie Tarnawatka – place zabaw, sceny, miejsca na ognisko – Budowa i oznakowanie ścieżek pieszo–rowerowych, dróg dojazdowych do miejsc przyrodniczych, edukacyjnych i historycznych	– Podniesiony poziom atrakcyjności turystycznej Gminy Tarnawatka – Udostępnione nowe atrakcje turystyczne dla mieszkańców i przyjezdnych – Zachowane dziedzictwo kulturowe, przyrodnicze i historyczne	– liczba turystów korzystających z atrakcji turystycznych, odwiedzających Gminę – liczba podmiotów świadczących usługi turystyczne – liczba wyznaczonych tras turystycznych (rowerowych i pieszych)

Cel operacyjny 1.2. Stworzenie spójnego systemu promocji gminnych atrakcji turystycznych i rekreacyjnych	– dokumentowanie i upowszechnianie gminnego dziedzictwa niematerialnego i materialnego oraz tworzenie oferty turystycznej online dla dziedzictwa kultury Gminy – ustawienie tablic informacyjnych o obiektach zabytkowych znajdujących się na terenie Gminy – utworzenie nowoczesnego Punktu Informacji Turystycznej – wykorzystanie internetu do promocji oferty turystyczno-rekreacyjnej Gminy	– Lepiej prowadzana i skoordynowana obsługa ruchu turystycznego w Gminie – Wzbogacona oferta Gminy w zakresie obsługi turystów – Skutecznie wypromowana oferta turystyczna i kulturalna Gminy – Spójny i skuteczny system promocji turystyczno-rekreacyjnej Gminy – Szeroki dostęp do oferty kulturalnej i turystycznej Gminy, również internetowy	– liczba turystów odwiedzających Gminę – liczba stworzonych narzędzi promocji atrakcji turystycznych Gminy – liczba odwiedzających strony promujące Gminę (korzystających z oferty online) – Liczba osób korzystających z miejsc obsługi ruchu turystycznego
Cel operacyjny 1.3. Ochrona i renowacja miejsc i obiektów zabytkowych wymagających interwencji na obszarze Gminy	– Rewitalizacja obiektów / obszarów zabytkowych oraz kulturowych – Inwentaryzacja i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego – Prowadzenie prac remontowych, konserwatorskich na obiektach zabytkowych i wsparcie tego typu działań osób trzecich	– Ochronione przed dalszą degradacją obiekty i miejsca zabytkowe – Podniesiona świadomość mieszkańców, w tym młodzieży szkolnej o konieczności ochrony zabytków materialnych	– Liczba obiektów / obszarów zabytkowych i kulturowych udostępnionych zwiedzającym po przeprowadzonych pracach konserwatorskich lub rewitalizacyjnych

- Współpraca ze szkołami w ramach opieki nad pomnikami i miejscami pamięci
- Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy
- promocja zabytków gminnych oraz opieka nad nimi, z zapewnieniem dostępności dla wszystkich grup odbiorców, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii
- i niematerialnych, historii i tradycji Gminy
- Zachowana i dostępna dla odbiorców oferta zabytków gminnych
- Liczba osób korzystających z obiektów i zasobów kultury Gminy

**Cel operacyjny 1.4.
Poprawa stanu
infrastruktury
okołoturystycznej:
budowa nowych oraz
rozbudowa istniejących
elementów
niezbędnych do
zwiększenia
atrakcyjności
turystycznej Gminy
Tarnawatka**

- rozwój bazy noclegowej i hotelarskiej na potrzeby turystów
- rozbudowa lokalnych szlaków turystycznych w integracji ze szlakami ponadlokalnymi
- Budowa ciągów komunikacyjnych, łączących miejscowość Tarnawatka z miejscowości wchodzącymi w skład Gminy oraz z węzłami komunikacyjnymi gminy i powiatu tomaszowskiego i terenami rekreacyjnymi
- Zrealizowane inwestycje w zakresie boudowy i rozbudowy infrastruktury wspierającej turystykę
- Baza noclegowa zaspokajająca w wystarczającym stopniu potrzeby turystów
- Rozbudowana infrastruktura niezbędna do obsługi ruchu turystycznego
- Liczba osób korzystających z infrastruktury okołoturystycznej
- Wzrost liczby przedsiębiorstw w branży turystycznej i okołoturystycznej w Gminie
- Liczba nowych inwestycji z zakresu infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej

	– Budowa miejsc rekreacyjnych wraz z parkingami związanych z rozwojem ruchu turystycznego – Wsparcie doradcze przedsiębiorców zajmujących się agroturystyką oraz turystyczną bazą noclegową i gastronomiczną – Budowa wysokiej jakości infrastruktury społecznej – Budowa nowoczesnej infrastruktury komunikacyjnej (punkty przesiadkowe, parkingi) – zagospodarowanie terenów atrakcyjnych przyrodniczo i kulturowo w Gminie Tarnawatka na potrzeby rozwoju turystyki, kultury i rekreacji poprzez budowę miejsc parkingowych, dróg dojazdowych i ciągów pieszych	– Lepsza jakość połączeń komunikacyjnych obszarów atrakcyjnych turystycznie na obszarze Gminy – Podniesiony poziom przedsiębiorczości w obszarach turystyki i usług okołoturystycznych wśród mieszkańców Gminy – Podniesiona dostępność istniejących obiektów turystycznych	– liczba wybudowanych parkingów i miejsc parkingowych w miejscach atrakcyjnych turystycznie – liczba udzielonych usług doradczych dotyczących tworzenia gospodarstw agroturystycznych
Cel operacyjny 1.5. Stymulowanie i wspieranie działań zmierzających do odtworzenia,	– Utworzenie szlaków historyczno-edukacyjnych – Modernizacja miejsc pamięci – Promocja dziedzictwa historycznego poprzez wydawnictwa historyczno-	– Zachowana i rozpropagowana historia Gminy przyczyniająca się do popularyzacji turystyki historycznej	– Liczba uczestników wydarzeń promujących historię i tradycje Gminy

zachowania i kultywowania lokalnych tradycji Gminy Tarnawatka	naukowe, także z wykorzystaniem różnych form audiowizualnych – Kultywowanie tradycji i dbanie o zachowanie pamięci o bohaterach regionu – wsparcie i promocja lokalnych produktów tradycyjnych – Upowszechnienie i promocja lokalnej twórczości poprzez organizację wydarzeń tematycznych	– Mieszkańcy kultywujący i zachowujący dziedzictwo historyczne i tradycję Gminy – Zachowana, Usystematyzowana, wypromowana i szeroko dostępna oferta kulturalna lokalnych twórców	– Liczba zorganizowanych wydarzeń promujących historię i tradycję Gminy – liczba zorganizowanych wydarzeń, na których promowana była oferta lokalnych twórców ludowych oraz produkty tradycyjne
--	--	--	--

CEL STRATEGICZNY 2. POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW Z UWZGLĘDNIENIEM ZASADY SOLIDARNOŚCI SPOŁECZNEJ I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Cel operacyjny 2.1. Wsparcie systemu edukacji i opieki nad dziećmi poprzez poprawę infrastruktury oświatowej oraz podniesienie jakości kształcenia	– Zagospodarowanie otoczenia i rozbudowa szkolnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej – Tworzenie narzędzi cyfrowych i zakup sprzętu umożliwiającego kształcenie na odległość – Wspieranie edukacji dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionej, w tym wspieranie poradnictwa specjalistycznego i terapeutycznego – Wspieranie rozwoju kształcenia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych	– Zwiększona dostępność do infrastruktury edukacyjnej na obszarze Gminy – Zmniejszone dysproporcje terytorialne w dostępie do edukacji – Efektywnie zorganizowany system edukacji na obszarze Gminy – Ułatwiony dostęp uczniów do kształcenia online – Rozwinięty system nauczania	– Liczba miejsc w szkołach podstawowych – Rozbudowana oferta pozalekcyjnych zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży – liczba inicjatyw na rzecz dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych – Liczba miejsc wychowania żłobkowego – Liczba miejsc wychowania przedszkolnego
---	---	--	--

- zwiększenie dostępności opieki nad dziećmi do lat 3
- modernizacja, remont oraz zakup wyposażenia do przedszkola.
- Tworzenie nowych oddziałów przedszkolnych; dążenie do równomiernego dostępu do placówek przedszkolnych na obszarze całej gminy
- Zapewnienie możliwości wsparcia psychologicznego wszystkim potrzebującym uczniom
- Stworzenie spójnego systemu działań edukacyjnych, społecznych i zawodowych umożliwiającego młodzieży przygotowanie do wejścia na rynek pracy
- Zakup i pojazdów na potrzeby działalności oświatowej i edukacyjnej, w tym do przewozu dzieci szkolnych
- Modernizacja i remont budynku szkoły podstawowej
- wykorzystującego technologie cyfrowe (e-kształcenie) oraz innowacyjne metody nauczania
- Zwiększona i równomierna dostępność do infrastruktury żłobków i przedszkoli na obszarze Gminy
- Zwiększony udział dzieci w wieku przedszkolnym w wysokiej jakości edukacji przedszkolnej
- Szeroki dostęp uczniów do pomocy psychologicznej
- Młodzież przygotowana do efektywnego planowania ścieżek zawodowych
- liczba uczniów korzystających z pomocy psychologicznej
- liczba inicjatyw pomagających młodzieży w planowaniu ścieżki zawodowej

**Cel operacyjny 2.2.
Rozwój opieki
zdrowotnej i
efektywnej polityki
senioralnej**

– Modernizacja, remont i wyposażenie placówek opieki zdrowotnej – Współpraca i wsparcie podmiotów świadczących usługi zdrowotne na terenie gminy – Udział administracji publicznej w promocji i propagowaniu zdrowego trybu życia – Powstanie ogólnodostępnego Klubu Seniora – Wsparcie dla opiekujących się członkami rodzin wymagającymi pomocy w codziennym funkcjonowaniu – Wsparcie podmiotów świadczących usługi medyczne w zakresie remontów i wyposażenia placówek medycznych – Utworzenie domu pobytu dla seniorów – Wsparcie działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej – Zwiększenie dostępności oferty rozwojowej (warsztaty, wycieczki) dla seniorów	– Zwiększona dostępność usług medycznych – Poprawiona jakość usług medycznych i opiekuńczych oraz zmniejszone dysproporcje terytorialne w dostępie do nich – Podniesiony standard funkcjonowania infrastruktury społecznej – Zwiększona dostępność usług wsparcia i aktywizacji osób starszych – Podniesiona świadomość mieszkańców Gminy co do istoty profilaktyki i prowadzenia zdrowego trybu życia	– Liczba osób korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury ochrony zdrowia – Liczba usług społecznych kierowanych do osób starszych, zależnych i z niepełnosprawnościami – Liczba osób potrzebujących, które skorzystały z wsparcia w postaci usług opiekuńczych i medycznych – Liczba zorganizowanych działań promocyjnych w zakresie profilaktyki i propagowania zdrowego trybu życia

	– Podejmowanie inicjatyw z zakresu promocji i profilaktyki zdrowia i		
Cel operacyjny 2.3. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców i odwiedzających Gminę	– Oświetlenie dróg gminnych, poboczy i chodników – Doświetlenie miejsc najbardziej niebezpiecznych na terenie Gminy – Doświetlenie przejść dla pieszych oraz wprowadzenie oznaczenia poziomego i pionowego dostosowanego do natężenia ruchu i prędkości – Montaż ogrodzeń i barier zabezpieczających w miejscach najbardziej niebezpiecznych (m.in. tereny szkół, przedszkoli) – Działania informacyjno-edukacyjne służące podnoszeniu poziomu bezpieczeństwa w ruchu drogowym oraz umiejętności z zakresu pierwszej pomocy – zakup oraz wymiana wyposażenia niezbędnego dla prawidłowego funkcjonowania jednostek OSP – stworzenie zintegrowanego systemu zarządzania kryzysowego	– Zwiększony poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym – Zabezpieczenie miejsc szczególnie niebezpiecznych – Zwiększona świadomość mieszkańców odnośnie zachowań zwiększających poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym – Sprawna i odpowiednio wyposażona ochrona przeciwpożarowa w Gminie – Zwiększona ochrona przeciwpowodziowa Gminy – Sprawnie działających, zintegrowany lokalnie gminny system zarządzania kryzysowego – Zwiększony poziom bezpieczeństwa miejsc zalewowych	– Liczba inicjatyw zapobiegających wypadkom/kolizjom na terenie Gminy – Liczba zdarzeń drogowych rocznie – Liczba inicjatyw informacyjno-edukacyjnych z zakresu bezpieczeństwa w ruchu drogowym – Poprawa wyposażenia jednostek OSP – Liczba inicjatyw na rzecz poprawy bezpieczeństwa mieszkańców poziomie ponadgminnym oraz powiatowym – Liczba inicjatyw przeciwdziałających skutkom powodzi i podtopień

- we współpracy z powiatem lub sąsiednimi gminami
- Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców w zakresie zjawisk pogodowych
- Budowa kanalizacji deszczowej obejmującej tereny zurbanizowane
- Budowa i modernizacja zbiorników retencyjnych
- Modernizacja i remont koryt rzek i rowów
- wzrost współpracy służb z mieszkańcami i innymi instytucjami w zakresie bezpieczeństwa

Cel operacyjny 2.4 Rozszerzanie i promocja wysokiej jakości oferty spędzania wolnego czasu dla społeczności lokalnej	– Tworzenie nowych miejsc rekreacji i spędzania wolnego czasu. – Stworzenie możliwości zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży w okresie wakacji i ferii zimowych – Modernizacja i wyposażenie budynków gminnych na potrzeby związane z działalnością bibliotek i świetlic środowiskowych, KGW,	– Zmodernizowana, dobrze wyposażona i zróżnicowana infrastruktura kultury na obszarze Gminy – Podniesiony poziom integracji społecznej wśród mieszkańców Gminy – Zwiększony poziom aktywności mieszkańców w zakresie kultury i różnorodnych	– Liczba nowych miejsc rekreacji i spędzania wolnego czasu – Liczba zmodernizowanych obiektów na potrzeby kulturalno-rozrywkowe Gminy – Rozbudowana oferta form spędzania wolnego czasu w Gminie
--	---	---	--

	- klubu dziecięcego, domów seniora, etc. we wszystkich sołectwach – Wsparcie działalności KGW, promocja kultury lokalnej i budowanie tożsamości mieszkańców – Wspieranie podmiotów, twórców oraz animatorów realizujących zadania w zakresie kultury, rekreacji i sportu – Rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej skierowanej do lokalnych społeczności	- Form spędzania wolnego czasu – Wzbogacona oferta form spędzania czasu wolnego na obszarze Gminy	– Liczba osób korzystających z infrastruktury kultury i spędzania wolnego czasu w Gminie
Cel operacyjny 2.5 Poprawa i rozwój infrastruktury oraz aktywności sportowej i rekreacyjnej	– budowa modernizacja i wyposażenie ogólnodostępnych obiektów sportowych – Budowa siłowni zewnętrznych – Budowa i modernizacja placów zabaw dla dzieci – Zwiększenie liczby imprez sportowych i rekreacyjnych na terenie Gminy	– Zwiększona dostępność do obiektów sportowych i rekreacyjnych na obszarze Gminy – Wzbogacona oferta imprez o charakterze sportowo-rekreacyjnym w Gminie	– Liczba osób korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej – Liczba imprez sportowych i rekreacyjnych na terenie Gminy – Liczba nowych i wyremontowanych obiektów sportowych

Cel operacyjny 2.6 Rozwój polityki prorodzinnej i zapobieganie wykluczeniu społecznemu grup zagrożonych	– wspieranie aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – działania na rzecz organizacji czasu wolnego dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych – podejmowanie inicjatyw na rzecz aktywizacji i integracji społecznej młodych ludzi nie uczących się i nie pracujących (NEET) – likwidacja barier architektonicznych i komunikacyjnych utrudniających społeczne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych – realizacja programów i projektów mających na celu wsparcie starszych i niepełnosprawnych mieszkańców Gminy – rozwój oferty na rzecz aktywizowania społecznego oraz integracji międzypokoleniowej – prowadzenie akcji oraz programów z zakresu profilaktyki uzależnień – poradnictwo i wsparcie interwencyjne zakresie	– Spadek wskaźników bezrobocia w Gminie – Poprawa warunków życia dzieci z rodzin dysfunkcyjnych – poprawa dostępności obiektów i usług dla osób z niepełnosprawnościami – integracja społeczna starszych i niepełnosprawnych mieszkańców Gminy – wzrost świadomości wśród mieszkańców dotyczącej ryzyka uzależnień – zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze Gminy – poprawa sytuacji materialnej rodzin zagrożonych ubóstwem	– Liczba osób korzystających z działań aktywizacyjnych – Liczba inicjatyw na rzecz dzieci z rodzin dysfunkcyjnych – Liczba dzieci korzystających z pomocy – Liczba zlikwidowanych barier architektonicznych – Liczba programów/projektów wspierających osoby starsze i niepełnosprawne – Liczba inicjatyw z zakresu profilaktyki uzależnień – Liczba porad i interwencji zapobiegających przemocy w rodzinie – Liczba rodzin zagrożonych ubóstwem, które otrzymały pomoc materialną
---	--	---	--

- przeciwdziałania zachowaniem przemocowym w rodzinie
- Wsparcie materialne rodzin zagrożonych ubóstwem, w tym ubóstwem energetycznym

CEL STRATEGICZNY 3. WSPIERANIE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI LOKALNEJ, W TYM OPARTEJ O LOKALNE PRODUKTY ROLNE I PRODUKTY EKOLOGICZNE ORAZ PODNOSZENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ GMINY

3.1. Wsparcie biznesu oraz osób zainteresowanych rozpoczęciem działalności gospodarczej poprzez świadczenie usług doradczych i informacyjnych	– Organizacja cyklicznych szkoleń i spotkań informacyjnych zachęcających do zakładania i rozwoju własnej firmy – Podejmowanie współpracy władz gminy z przedsiębiorcami i organizacjami biznesowymi – Poszukiwanie lokalnych specjalizacji gospodarczych i wspieranie ich rozwoju – Współpraca w zakresie organizacji doradztwa dla osób prowadzących małe gospodarstwa oraz zajmujących się drobną wytwórczością w zakresie rozwoju i przekształcania działalności	– pobudzenie rozwoju gospodarczego na terenie gminy i powstawania nowych miejsc pracy – wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców Gminy – rozwój doradztwa okołobiznesowego w Gminie – powstanie i rozwój lokalnych specjalizacji gospodarczych	– Liczba szkoleń i spotkań informacyjnych dla potencjalnych przedsiębiorców – Liczba zawiązanych partnerstw/porozumień gminnych z organizacjami biznesowymi – Liczba nowopowstałych podmiotów gospodarczych na terenie Gminy
--	--	--	--

3.2 Wsparcie podejmowania w gospodarstwach rolnych, lub grupach gospodarstw lokalnych form przetwórstwa produktów rolnych, opartych o tradycyjne receptury i technologie	– Wsparcie i promocja lokalnych producentów żywności opartej o tradycyjne technologie – sprzyjanie powstawaniu grup przedsiębiorców oraz pomoc w promocji lokalnych produktów – stymulowanie wzrostu opłacalności produkcji rolnej poprzez wsparcie doradcze i szkoleniowe – wspieranie rozwoju gospodarstw ekologicznych – promocja ekologicznej i tradycyjnej żywności – poszukiwanie nowych kanałów dystrybucji dla produktów rolnych	– Rozwój lokalnej produkcji i przetwórstwa żywności – Wzrost sprzedaży i opłacalności produkcji rolnej – Rozwój profesjonalnego doradztwa rolniczego na poziomie gminnym – wzrost świadomości społecznej na temat zdrowej i ekologicznej żywności – rozwój gospodarstw ekologicznych	– Liczba inicjatyw promujących lokalnych producentów żywności tradycyjnej – Liczba inicjatyw grup producentów rolnych – liczba utworzonych gospodarstw ekologicznych – liczba sprzedanych produktów rolnych – liczba kanałów dystrybucji produktów rolnych
3.3 Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru gminy	– Uzbrojenie terenów inwestycyjnych – Podejmowanie działań promujących Gminę i zachęcających do inwestycji na jej terenie – Stworzenie oferty inwestycyjnej dla potencjalnych inwestorów oraz systemu obsługi inwestora w gminie – Współpraca z sąsiednimi gminami w zakresie	– Podniesiony poziom atrakcyjności inwestycyjnej Gminy – Rozwój przedsiębiorczości na obszarze Gminy – Wzrost liczby lokalnych miejsc pracy – Rozwój współpracy ponadlokalnej na rzecz rozwoju przedsiębiorczości	– Powierzchnia nowopozyskanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych – liczba ofert inwestycyjnych dla potencjalnych inwestorów – liczba działań promujących atrakcyjność inwestycyjną Gminy

wypracowywania wspólnych
przewag konkurencyjnych oraz
tworzenia wspólnej oferty
inwestycyjnej

– liczba inwestorów
zainteresowanych
inwestowaniem na
terenie Gminy

**CEL STRATEGICZNY 4. POPRAWA JAKOŚCI I FUNKCJONALNOŚCI INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I
KOMUNIKACYJNEJ GMINY TARNAWATKA Z UWZGLĘDNIENIEM OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO I PRZYRODY**

**4.1. Poprawa
dostępności
komunikacyjnej Gminy
poprzez rozwój
nowoczesnej
infrastruktury
drogowej**

– Budowa i modernizacja dróg dojazdowych, placów i przystanków, związanych z usługami transportu zbiorowego – Budowa nowych odcinków dróg oraz modernizacja, remont lub przebudowa istniejących szlaków komunikacyjnych – Budowa nowych chodników w ramach istniejących ciągów drogowych w miejscowościach Gminy Tarnawatka	– Zwiększona zewnętrzna i wewnętrzna dostępność komunikacyjna Gminy – Rozwinięte i zintegrowane różne formy transportu na obszarze Gminy – Poprawa jakości ciągów pieszych w Gminie – Rozwój sieci tras rowerowych	– Rozbudowana oferta transportu zbiorowego na obszarze Gminy – liczba km ulepszonej jakości dróg gminnych – liczba km zbudowanych i rozbudowanych ciągów pieszych i rowerowych – liczba nowych lub poprawionych ciągów pieszych

- Modernizacja i remont istniejących chodników i ciągów drogowych
- Rozbudowa tras rowerowych na obszarze Gminy i połączenie ich funkcjonalnie z siecią ponadkolekonalną

4.2 Rozwój infrastruktury energetycznej oraz promocja odnawialnych źródeł energii

– Rozwój infrastruktury sieci gazowej – Modernizacja infrastruktury energetycznej – Wspieranie energooszczędnego budownictwa i zwiększenie wykorzystania urządzeń – OZE, fotowoltaiki czy też innych alternatywnych źródeł energii przez mieszkańców – Gminy – Wsparcie mieszkańców w wymianie nieekologicznych źródeł ogrzewania budynków – (programy dofinansowań, ekodoradztwo) – Montaż urządzeń i technologii z zakresu Odnawialnych Źródeł Energii (OZE)	– Rozbudowana, dostosowana do potrzeb mieszkańców infrastruktura gazowa – Zmodernizowana infrastruktura energetyczna – Szerokie wykorzystanie technologii OZE w budynkach użyteczności publicznej i budownictwie prywatnym – Zmniejszona skala korzystania z nieekologicznych źródeł ogrzewania – Rozwinięty system ekodoradztwa na rzecz mieszkańców	– liczba nowych przyłączy sieci gazowej – liczba nowych przyłączy energetycznych i liczba km zbudowanej sieci gazowej – liczba km zmodernizowanej linii energetycznej – liczba kWh wyprodukowanej energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych – liczba inwestycji w OZE na terenie Gminy – liczba porozumień/partnerstw na rzecz promocji w Gminie OZE

	- w budynkach użyteczności publicznej – Zwiększenie udziału środków transportu przyjaznych dla środowiska, mieszkańców – Nawiązanie kontaktów i porozumień w zakresie promocji odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy	– Transport gminny przyjazny dla środowiska – Współpraca ponadlokalna i międzysektorowa Gminy na rzecz promocji OZE	
4.3. Promowanie odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze wśród mieszkańców i racjonalne gospodarowanie przestrzenią	– Działania informacyjne zachęcające rolników do rolnictwa ekologicznego – Kampania edukacyjna obejmująca wszystkich mieszkańców Gminy, dotycząca tematyki prawidłowej segregacji odpadów – Inwestycje promujące ponowne wykorzystanie odpadów. – Organizacja cyklu spotkań i warsztatów ekologicznych dla mieszkańców Gminy – Wydanie folderów, ulotek, broszur o tematyce ekologicznej	– Podniesiona świadomość mieszkańców w zakresie istoty ochrony środowiska – Wzrost liczby gospodarstw ekologicznych i wzrost świadomości ekologicznej rolników – Podniesiona świadomość mieszkańców w zakresie zasadności prawidłowej segregacji odpadów	– Liczba zrealizowanych kampanii informacyjnych dotyczących ochrony środowiska Gminy – Liczba działań informacyjnych zachęcających rolników do rolnictwa ekologicznego – Liczba zrealizowanych kampanii informacyjnych dotyczących segregacji odpadów w Gminie

	– Kampanie ekologiczne w placówkach oświatowych – Wsparcie obszarów chronionych, parków krajobrazowych i innych form ochrony – Rewitalizacja obszarów cennych przyrodniczo		
4.4. Podniesienie efektywności energetycznej budynków z obszaru Gminy pozwalające na zapobieganie zanieczyszczeniu i poprawę jakości powietrza atmosferycznego	– Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej – Realizacja programów podnoszenia efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej – wyposażenie budynków i obiektów w instalacje fotowoltaiczne, pompy ciepła, solary, likwidacja przestarzałych źródeł ciepła – Realizacja programów podnoszenia efektywności energetycznej obiektów mieszkalnych – Wymiana nieefektywnych źródeł ciepła na ekologiczne – Realizacją programów przeciwdziałającym zagrożeniom naturalnym i służącym adaptacji do zmian klimatu	– Zwiększona efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej w Gminie – Zmniejszona emisja gazów i pyłów do atmosfery – Zwiększona dostępność mieszkańców i przedsiębiorców do różnych form wsparcia w zakresie podnoszenia efektywności energetycznej posiadanych/użytkowanych nieruchomości – Zwiększona liczba przedsięwzięć przeciwdziałającym zagrożeniom naturalnym	– Liczba osób korzystających z termomodernizowanych obiektów użyteczności publicznej – Liczba osób wsparta w zakresie zwiększania efektywności energetycznej nieruchomości – Liczba przedsiębiorstw wsparta w zakresie zwiększania efektywności energetycznej nieruchomości – Liczba przedsięwzięć dotyczących zmian klimatycznych

4.5. Poprawa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz gospodarki odpadami na terenie Gminy	– rozbudowa sieci kanalizacyjnych oraz modernizacja sieci wodociągowych, ujęć wodnych i stacji uzdatniania wody – Modernizacja/budowa oczyszczalni ścieków, – Budowa nowych ujęć wody pitnej wraz ze stacjami uzdatniania wody – Utylizacja azbestu na terenie Gminy – Edukacja ekologiczna i promowanie postaw w zakresie ograniczania oraz segregowania wytwarzanych odpadów – Monitoring przestrzeni publicznych pod kątem ograniczenia występowania dzikich wysypisk śmieci – Stałe zwiększanie poziomu recyklingu odpadów	– Zapewnione bezpieczeństwo ekologiczne Gminy – Uregulowana i uporządkowana gospodarka wodno-ściekowa – Zwiększona dostępność do nowoczesnej infrastruktury ujęć wody i oczyszczania ścieków i utylizacji odpadów – Efektywna gospodarka odpadami na terenie Gminy	– Liczba osób korzystających z instalacji kanalizacyjnej – Liczba osób korzystających z ujęć wody – Liczba kampanii promujących postawy ekologiczne wśród mieszkańców – Liczba zlikwidowanych dzikich wysypisk śmieci
CEL STRATEGICZNY 5 POPRAWA ZDOLNOŚCI INSTYTUCJONALNEJ GMINY TARNAWATKA ORAZ ROZWÓJ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I WSPÓŁPRACY PONADLOKALNEJ			
5.1. Rozwój zintegrowanych metod zarządzania Gminą	– Promocja inwestycyjna Gminy	– Skoordynowane metody skutecznego zarządzania w zakresie funkcjonowania	– Liczba jednostek organizacyjnych Gminy

poprzez spójne planowanie strategiczne oraz zarządzanie promocją obszaru Gminy	– Udział Gminy we wspólnych akcjach promocyjnych z podmiotami zewnętrznymi – Wzmocnienie systemu kontroli wewnętrznej w Urzędzie Gminy – Wprowadzenie procedur zarządzania ryzykiem w Gminie – Wdrożenie działań poprawiających komunikację wewnętrzną jednostek organizacyjnych Gminy i Urzędu Gminy – Usprawnienie komunikacji na linii urząd – interesant	Gminy i jej jednostek organizacyjnych	objętych systemem zarządzania
5.2. Podniesienie sprawności funkcjonowania Samorządu poprzez rozwój infrastruktury oraz innowacyjnych rozwiązań technicznych w Urzędzie Gminy i jednostkach podległych	– Rozwój cyfryzacji usług administracyjnych – Podwyższenie stopnia dojrzałości e-usług przez firmy obsługujące Gminę w zakresie zagospodarowania odpadami – Aktualizacja zapisów dokumentów planistycznych i strategicznych – Dostosowanie Urzędu Gminy do potrzeb interesantów, w tym do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	– Zwiększony poziom e-dostępności Gminy i jej jednostek organizacyjnych – Zwiększona dostępność Urzędu Gminy dla osób z niepełnosprawnościami – Aktualny i kompatybilny system dokumentów planistycznych	– Liczba załatwionych spraw poprzez udostępnioną on-line usługę publiczną – Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystająca z usług Urzędu Gminy – Liczba osób korzystających z obsługi cyfrowej urzędu

5.3. Zwiększenie aktywności i partycypacji społecznej oraz budowa tożsamości lokalnej	– Rozwój form partycypacji społecznej w procesie decyzyjnym Władz Gminy, w tym w formie e –usług – Rozwój i aktywizacja organizacji pozarządowych na terenie gminy – Przystąpienie władz gminy do stowarzyszenia/ fundacji/ związku o charakterze ponadlokalnym w celu wymiany doświadczeń i rozwoju Gminy – wspieranie mechanizmów integracji społecznej – Wspieranie inicjatyw służących aktywizacji społecznej mieszkańców poprzez dofinansowanie wydarzeń gminnych – Inicjowanie i organizacja i promocja wolontariatu – Poprawa kompetencji cyfrowych wśród mieszkańców – rozwój dostępu do szerokopasmowego Internetu w gminie – Promocja aktywności prospołecznej lokalnych przedsiębiorców	– Podniesiony poziom aktywności społecznej w zakresie współzarządzania Gminą – Dobrze zintegrowana, aktywna i skuteczna w działaniach społeczność mieszkańców Gminy – Aktywność ponadlokalna Gminy podejmowana na rzecz jej rozwoju – Wysoki poziom kompetencji cyfrowych mieszkańców – Dostępność szerokopasmowego Internetu dla wszystkich mieszkańców gminy	– Liczba załatwionych spraw poprzez udostępnioną on-line usługę publiczną – liczba przedsięwzięć i inwestycji zrealizowane w oparciu o konsultacje społeczne – Liczba nowych porozumień o współpracy – Liczba inicjatyw podejmowanych oddolnie przez społeczność Gminy – liczba mieszkańców biorących udział w przedsięwzięciach gminnych – liczba mieszkańców z dostępem do szerokopasmowego internetu
--	--	--	--

7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej ma na celu zaprezentowanie pożądaných kierunków rozwoju przestrzennego obszaru gminy w horyzoncie czasowym 2030+, tzn. kierunków realizowanych w horyzoncie czasowym strategii do roku 2030 oraz kierunków zapoczątkowanych w tym okresie i kontynuowanych po roku 2030. Tarnawatka jest przykładem gminy wiejskiej, której funkcjonowanie jest szczególnie silnie związane z naturalnymi warunkami przyrodniczymi regionu.

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w Gminie Tarnawatka oraz stan zagospodarowania obszaru Gminy zostały zaprezentowane w rozdziale 2.2. Diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Tarnawatka stanowiącej załącznik nr 1 do niniejszego dokumentu.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej jest uzależniony od charakteru danej jednostki samorządu terytorialnego, a także przyjętych w Strategii kierunków rozwoju i stopnia zaawansowania realizacji założonych celów.

Realizacja polityki przestrzennej gminy wykonywana jest poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnawatka uchwalony w 2004 r. obejmuje cały obszar gminy. Wszystkie później uchwalone plany stanowią punktowe zmiany tego planu.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oparto o założenia oraz wytyczne:

- obowiązującego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnawatka (SUiKZP) uchwalonego przez Radę Gminy Tarnawatka Uchwałą Nr X/53/2003 z dnia 10 lipca 2003 r. i zmienianego kilkakrotnie (ostatnia zmiana uchwałą Rady Gminy Nr XXXIII/235/2022 z dnia 24 czerwca 2022 r.).
- miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnawatka, zatwierdzonego Uchwałą Nr XV/81/2004 Rady Gminy Tarnawatka z dnia 23 marca 2004 r. (ostatnia zmiana Uchwałą Nr XXXIV/244/2022 RADY GMINY TARNAWATKA z dnia 19 sierpnia 2022 r.).

Model stanowi zobrazowanie planowanej polityki rozwoju lokalnego, jest długookresową wizją strategiczną rozwoju Gminy wynikającą z uwarunkowań związanych z położeniem, trendami rozwojowymi w tym demograficznymi i gospodarczymi. Opierając się na analizie uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych (zaprezentowanych w diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Tarnawatka) model prezentuje przedsięwzięcia kluczowe do osiągnięcia celów Strategii. W modelu funkcjonalno-przestrzennym Gminy Tarnawatka nie wyznaczono obszarów strategicznej interwencji.

Studium nie jest aktem prawa miejscowego i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji administracyjnych, jednak Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003

roku jednoznacznie stwierdza w art. 9 ust. 4 „Ustalenia studium są wiążące dla organów Gminy przy sporządzaniu planów miejscowych”, a w art. 20 ust. 1 „Plan miejscowy uchwała Rada Gminy, po stwierdzeniu, że nie narusza on ustaleń studium...”

Planowanie miejscowe, według przepisów Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, obejmuje dwa rodzaje opracowań:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, w którym określa się lokalne uwarunkowania, cele rozwojowe oraz kierunki polityki przestrzennej gminy, przy uwzględnieniu uwarunkowań, celów i kierunków polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, który ustala zasady zagospodarowania i zabudowy terenu, stosownie do polityki przestrzennej gminy, ustalonej w wyniku Studium.

W przyjętym Studium zidentyfikowano główne problemy występujące w Gminie i mające wpływ na ład przestrzenny.

Dla poprawy mobilności mieszkańców Gminy Tarnawatka, a także wzmocnienia powiązań zewnętrznych zaplanowano remonty i modernizację dróg.

Stan sieci dróg gminnych jest bardzo zróżnicowany. Są to zarówno drogi wymagające jedynie remontu, jak również przebudowy, w tym realizacji chodników, jezdni i dodatkowego wyposażenia technicznego.

Obsługa komunikacyjna potencjalnych terenów inwestycyjnych może odbywać się zarówno poprzez istniejącą sieć dróg publicznych, jak również może wymagać wytyczenia nowych dróg publicznych. Realizacja docelowego układu komunikacyjnego przewidzianego w planach miejscowych wymagać będzie środków finansowych, które mogą pochodzić zarówno z budżetu gminy, jak i środków zewnętrznych.

Mając na uwadze poprawę jakości życia mieszkańców planowana jest również rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz modernizacja oświetlenia ulicznego, jednak aktualnie nie została określona kolejność i lokalizacja przedsięwzięć planowanych do realizacji w najbliższych latach.

Wśród planowanych kierunków interwencji istotna jest poprawa stanu technicznego świetlic wiejskich oraz budynków użyteczności publicznej.

W gminie Tarnawatka ma swój początek rzeka Wieprz, a szczególnie cennym obszarem pod względem przyrodniczym i krajobrazowym jest zbiornik Jezioro Wieprzowe, które w dawnych czasach było stosunkowo dużym i czynnym zbiornikiem wodnym. Aktualnie, na skutek niewłaściwej melioracji, zbiornik zarasta i wymaga rewitalizacji. Obszar ten wskazano do odbudowy oraz rozwoju infrastruktury turystycznej (rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej).

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnawatka określa między innymi zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego, a wśród nich nakaz zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z zasadami uniwersalnego projektowania zagospodarowania terenów związanych z komunikacją drogową, transportem zbiorowym, parkingami oraz komunikacją pieszą i rowerową.

W zakresie ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Tarnawatka należy:

- Zachowanie historycznego, patriotyczno-religijnego charakteru miejscowości w Gminie i struktury przestrzennej,
- Dbłość o kultywowanie tradycji i kultury,
- Podnoszenie walorów użytkowych oraz komercjalizacja funkcji turystycznej z wykorzystaniem zasobu przyrodniczego i historycznego,
- Podnoszenie jakości życia mieszkańców,
- Poprawa jakości infrastruktury gminnej w zakresie zapewnienia wyższego poziomu bezpieczeństwa mieszkańców
- Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy, między innymi w oparciu o agroturystykę,
- Kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej,
- Zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ i jakość infrastruktury drogowej, rozbudowana infrastruktura rowerowa i piesza),
- Dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej (światlice, placówki ochrony zdrowia, itp.) i możliwie pełnej dostępności infrastruktury technicznej (m.in. kanalizacyjnej, wodociągowej),
- Rozbudowa obszarów mieszkaniowych z przewagą zabudowy jednorodzinnej oraz zagrodowej z zachowaniem tradycyjnych dla fizjonomii wsi cechami rozplanowania i sposobem sytuowania zabudowy,
- Zachowanie, ochrona przed zainwestowaniem i wykorzystanie zasobów w postaci gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej,
- Zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego,
- Utrzymanie zwartych kompleksów przyrodniczych z otuliną biologiczną cieków wodnych,
- Możliwe przekształcenia gruntów rolnych w tereny o innym użytkowaniu, takich jak: agroturystyka, turystyka, rekreacja, sport, wypoczynek, produkcja energii ze źródeł odnawialnych.

8. System realizacji Strategii

Proces wdrażania Strategii Rozwoju Gminy, jest procesem złożonym, wymagającym zaangażowania wielu podmiotów i instytucji oraz znacznych nakładów finansowych. Dlatego też koniecznym wydaje się stworzenie systemu wdrażania dokumentu, w ramach którego określone zostaną instytucje zaangażowane w proces wdrażania oraz zidentyfikowane zostaną źródła jego finansowania. Pozwoli to na usprawnienie procesu realizacji zapisów Strategii, dając jednocześnie gwarancję efektywności podejmowanych działań.

Kluczową instytucją odpowiedzialną za wdrożenie Strategii jest **Wójt Gminy Tarnawatka** wraz z podległym mu Urzędem Gminy. Wójt odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania Strategii oraz sprawuje nadzór nad **Grupą zadaniową ds. wdrażania Strategii**. Wójt w szczególności odpowiedzialny jest za zatwierdzanie zidentyfikowanych projektów kluczowych wynikających ze Strategii i nadzór nad procesem ich wdrażania.

Jednostką bezpośrednio odpowiedzialną za realizację zadań związanych z wdrożeniem Strategii, podlegającą Wójtowi będzie Urząd Gminy. Wśród jego pracowników wyróżnieni zostaną koordynatorzy dla poszczególnych działań, którzy tworzyć będą Zespół Zadaniowy ds. Wdrażania Strategii.

Do głównych zadań Grupy zadaniowej ds. wdrażania Strategii należeć będzie:

- Prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych kierowanych do społeczności lokalnej, których celem będzie informowanie mieszkańców Gminy o postępach poczynionych w toku wdrażania Strategii oraz angażowanie społeczności lokalnej w ten proces;
- Synchronizacja innych powstających dokumentów strategicznych Gminy z zapisami Strategii,
- Prowadzenie współpracy z instytucjami wspomagającymi, zaangażowanymi w realizację konkretnych zadań inwestycyjnych,
- Przeprowadzanie procedury wprowadzania zmian do Strategii, w odpowiedzi na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne.

Instytucjami wspomagającymi Wójta i Urząd Gminy w procesie wdrażania Strategii i uczestniczącymi w nim są:

- Rada Gminy,
- jednostki organizacyjne podległe Gminie (Biblioteka),
- placówki edukacyjne (szkoły podstawowe, kluby dziecięce)
- organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy, Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne.

Instytucjami partnerskimi, zarządzającymi określonymi instrumentami i programami, w ramach których będą finansowane niektóre działania wynikające ze Strategii, będą:

- Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego wraz z instytucjami zaangażowanymi w zarządzanie i wdrażanie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego 2021-2027,
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (jako instytucja zaangażowana we wdrażanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2021-2027),
- agencje rozwoju regionalnego oraz wspierania przedsiębiorczości,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (jako instytucja pośrednicząca w wydatkowaniu środków),
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- inne.

Do podmiotów, które w istotny sposób przyczyniać się będą do realizacji celów Strategii, zaliczyć również należy podmioty realizujące poszczególne projekty, jak i beneficjentów końcowych objętych wsparciem i działaniami projektowymi, w tym przede wszystkim:

- Starostwo Powiatowe,
- Komendę Powiatową Policji,
- Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej,
- przedsiębiorców i ich organizacje zrzeszające,
- instytucje otoczenia biznesu,
- rolników i ich zrzeszenia,
- organizacje pozarządowe,
- mieszkańców Gminy.

Tak szerokie i całościowe podejście do zarządzania wdrażaniem Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka oraz zaangażowanie licznych podmiotów w ten proces, pozwala zakładać, iż cele Strategii będą możliwe do osiągnięcia w zakładanej perspektywie czasowej.

Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Strategia Rozwoju Gminy Tarnawatka stanowi ogólny plan rozwoju Gminy na najbliższe lata. Jego realizacja wymaga zatem powiązania z jej zapisami i/lub opracowania szeregu dokumentów o charakterze wykonawczym. W tym celu w dokumentach szczegółowych o charakterze planistycznym czy wykonawczym Gmina Tarnawatka powinna opierać się o następujące wytyczne:

- kształtowanie ładu przestrzennego – dokumenty takie jak Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnawatka oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnawatka powinny zostać zaktualizowane z uwzględnieniem zapisów Strategii, w tym nowych inwestycji i założeń związanych z ochroną walorów środowiskowych i historycznych;
- rewitalizacja przestrzeni Gminy Tarnawatka – ze względu na występowanie obszarów wymagających szczególnej interwencji na obszarze Gminy Tarnawatka opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji może okazać się pomocnym narzędziem zarządzania wyprowadzaniem ze stanu kryzysowego określonych obszarów Gminy. GPR jest dokumentem strategicznym, który koncentruje się w sposób szczególny na obszarach zdegradowanych, czyli obszarach szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzennych, czy środowiskowych;
- poprawa funkcjonowania administracji publicznej, współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej, a także wzrost poziomu partycypacji społecznej – rekomenduje się aktualizację ram funkcjonowania Gminy i jej jednostek podległych, by zapewnić ciągłość współpracy i szybką wymianę informacji, w tym w zakresie świadczenia e-usług. Pozwoli to z jednej strony na wzmocnienie współpracy i powiązań międzyinstytucjonalnych oraz na budowanie trwałej współpracy z partnerami

społecznymi, m.in. z organizacjami pożytku publicznego, partnerami publiczno-prywatnymi, itp. Współpraca taka mogłaby się odbywać w zakresie poprawy jakości świadczenia usług publicznych, usług transportu publicznego, rozwoju kapitału ekologicznego, zintegrowanych inwestycji, współpracy ze społeczeństwem.

- realizacja działań i planowanych inwestycji – opracowanie Planów Operacyjnych dla inwestycji wynikających z opracowanej Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka może być pomocnym narzędziem koordynacji i zarządzania licznymi inwestycjami realizowanymi przez różne podmioty. Tego rodzaju dokumenty pozwolą bowiem na określenie zakresu inwestycji i podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację, ale także na szybkie reagowanie w sytuacji naniesienia koniecznych zmian w projektach.
- rozwój wspólnego produktu turystycznego – szczególny charakter Gminy Tarnawatka, której jednym z głównych potencjałów jest turystyka i w znacznym stopniu niewykorzystane walory przyrodnicze i historyczne, a także znaczny potencjał gmin sąsiadujących są podstawą do rekomendacji wspólnego produktu turystycznego wraz ze strategią marketingu, zgodnie z założeniami Strategii. Budowanie partnerstwa wokół wspólnego rozwoju turystycznego obszaru pozwoli na trwały rozwój Gminy w obszarze turystyki, dając możliwość szerszego oddziaływania oraz wzmacniania trwałych powiązań partnerskich z gminami sąsiadującymi, NGO, czy przedsiębiorcami z obszaru Gminy. Rekomenduje się utworzenie produktu turystycznego, w co za tym idzie, strategii marketingowej w oparciu o zasoby historyczne i naturalne walory przyrodnicze
- Opracowanie aktualnego Gminnego programu opieki nad zabytkami - program określa zasadnicze kierunki działań inicjowane przez władze Gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego będącego w granicach administracyjnych Gminy. Jest dokumentem planistycznym wymagającym opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Gmina Tarnawatka posiada zasoby kulturowe, które w danym dokumencie powinny być zebrane.

Ramy finansowe strategii

Ramy finansowe są narzędziem wskazującym szacowaną wielkość środków finansowych niezbędnych do realizacji Strategii, potwierdzając tym samym możliwość realizacji przez Gminę zaplanowanych działań. Ramy finansowe realizacji Strategii są zależne zarówno od zakresu przedmiotowego i zakładanego horyzontu czasowego zaplanowanych działań, jak i kondycji finansowej samej Gminy oraz jej zdolności inwestycyjnej.

W toku prac nad Strategią i analizą ram i źródeł jej finansowania wykorzystano doświadczenia Gminy zebrane podczas realizacji działań podejmowanych w ostatnich latach, w tym także współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych.

Działania rozwojowe, założone w Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030, finansowane będą ze środków pozostających w dyspozycji samorządu lub środków zewnętrznych, o które Gmina może skutecznie zabiegać. Do najważniejszych źródeł finansowania realizacji Strategii zaliczyć należy środki publiczne pochodzące głównie ze źródeł krajowych i międzynarodowych uzupełniane wymaganym współfinansowaniem z budżetu własnego Gminy.

W celu oceny zdolności Gminy Tarnawatka do realizacji działań rekomendowanych w niniejszej Strategii, analizie poddano dane historyczne obrazujące stan finansów Gminy, które szczegółowo przedstawiono w części diagnostycznej Strategii stanowiącej załącznik nr 1. Uzupełnieniem powyższego była próba określenia potencjału inwestycyjnego Gminy w perspektywie czasowej założonej w przedmiotowym dokumencie, do czego wykorzystano dane prognostyczne.

Celem oceny zdolności Gminy Tarnawatka do realizacji działań rekomendowanych w niniejszej Strategii przeanalizowano dane historyczne obrazujące stan finansów Gminy, które szczegółowo przedstawiono w części diagnostycznej Strategii stanowiącej załącznik nr 1. Uzupełnieniem powyższego była próba określenia potencjału inwestycyjnego Gminy w perspektywie czasowej założonej w przedmiotowym dokumencie, do czego wykorzystano dane prognostyczne.

Tabela 7. Źródła dochodów Gminy Tarnawatka w latach 2017 - 2021

Źródła dochodów	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
dochody własne	4 383 587,04	3 829 797,84	4 287 528,6 5	7 954 844,58	5 858 035,4 2
dotacje	10 657 139,3 6	8 312 942,85	7 402 552,6 1	8 095 450,72	9 375 070,4 7
subwencje	6 468 784,00	7 033 491,00	7 017 025,0 0	7 218 144,00	8 361 430,0 0
OGÓŁEM	21 509 510,40	19 176 231,6 9	18 707 106, 26	23 268 439,3 0	23 594 535, 89

Tabela – Analiza własna w oparciu o dane z Banku Danych Lokalnych GUS

W latach 2017-2021 nastąpił ogólny wzrost dochodów budżetu Gminy, jednak rok 2018 i 2019 to lata spadkowe w zakresie dochodów pochodzących z dotacji. Dochody własne Gminy, pomimo spadku w 2018 roku, w kolejnych latach były znacząco wyższe. W przypadku subwencji, mamy do czynienia natomiast z systematycznym wzrostem w omawianym okresie. Największa część dochodów zrealizowanych w roku 2021, tj. 9 375 070,47 zł (39,7%) pochodziła z dotacji. Podobną część w strukturze dochodów – 8 361 430,00 zł (35,4%) zajmują dochody pochodzące z subwencji. Najmniejszy udział w strukturze dochodów stanowią

dochody własne Gminy, (w 2021 roku była to kwota 5 858 035,42 zł, co stanowiło 24,8% wszystkich dochodów Gminy. W stosunku do roku 2020 dochody budżetu Gminy wzrosły nieznacznie, bo zaledwie o 1,4% z kwoty 23 268 439,30 zł do kwoty 23 594 535,89 zł.

Dość istotny jest natomiast wzrost dochodów Gminy w omawianym przedziale czasowym, w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W 2017 roku była to kwota 5 434,44 zł, a w 2021 roku 6 174,96 zł.

Tabela 8. Wyszczególnienie źródeł przechodów Gminy Tarnawatka w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Różnica między rokiem 2021 a 2017
dochody ogółem	21 509 510,40	19 176 231,69	18 707 106,26	23 268 439,30	23 594 535,89	2 085 025,49
dochody bieżące	16 153 217,82	16 904 591,13	17 910 725,74	18 597 572,73	18 894 669,20	2 736 451,38
dochody majątkowe	5 356 292,58	2 271 640,57	796 380,28	4 670 866,63	4 639 866,77	-716 425,81

Tabela – Analiza własna w oparciu o dane z Banku Danych Lokalnych GUS

W analizowanych przedziale czasowym, tj. w latach 2017-2021 dochody ogółem Gminy Tarnawatka wzrosły o ponad 2 mln zł, podobnie, jak dochody bieżące (wzrost o ponad 2,7 mln zł.). Zmniejszeniu uległy w tym czasie dochody majątkowe Gminy (o około 700 tys. zł).

Tabela 9. Tytuły wydatków w okresie sprawozdawczym (w zł)

Wydatki Gminy	2017	2018	2019	2020	2021
Rolnictwo	269 576,96	618 146,81	781 577,42	338 787,12	496 781,26
Transport i łączność	3 226 382,13	2 907 281,19	1 129 958,55	1 938 832,40	3 242 107,10
Gospodarka mieszkaniowa	25 999,74	34 287,19	34 444,25	25 447,14	26 600,32
Działalność usługowa	1 437,63	1 240,14	5 843,51	2 048,69	40 032,27
Administracja Publiczna	2 002 425,73	2 143 028,17	2 075 383,67	2 694 433,17	2 286 538,24
Urzędy naczelnych organów władzy państwowej i kontroli	832,00	63 475,11	49 408,76	47 581,00	856,00
Obrona narodowa	0,00	0,00	200,00	0,00	0,00

Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	169 387,61	134 502,33	78 622,49	378 290,74	64 939,47
Obsługa długu publicznego	54 226,96	109 157,58	109 157,58	101 598,40	59 673,57
Różne rozliczenia	0,00	0,00	41,00	0,00	0,00
Oświata i wychowanie	7 174 538,40	8 005 277,36	5 323 472,38	5 502 193,42	7 369 466,90
Ochrona zdrowia	12 727,32	9 030,00	108 199,60	25 605,35	58 447,24
Pomoc społeczna	1 033 494,45	978 585,93	1 054 234,27	1 035 727,18	992 405,13
Edukacyjna opieka wychowawcza	109 631,84	89 145,67	172 586,44	221 689,16	173 049,03
Rodzina	5 241 578,82	5 019 378,70	5 433 412,61	6 009 580,00	5 892 645,72
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2 389 129,01	681 389,04	777 441,80	1 004 772,13	1 060 447,19
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	132 985,10	282 168,05	383 020,35	478 918,62	761 692,02
Kultura fizyczna i sport	19 159,45	136 338,55	36 062,46	14 731,78	54 833,60
RAZEM	22 228 036,94	21 601 102,78	18 168 272,60	20 396 329,02	22 933 153,66

Tabela – Analiza własna w oparciu o dane z Banku Danych Lokalnych GUS

O aktywności samorządu terytorialnego w zakresie budowania rozwoju lokalnego świadczy przede wszystkim poziom wydatków budżetowych. W analizowanym okresie odnotowano nieznaczny wzrost wydatków budżetowych ponoszonych przez Gminę – w okresie 2017-2021 wzrosły one z ok. 22, 23 mln zł do ok. 22, 93 mln zł.

Analogicznie w całym poddanym analizie okresie wzrastały wydatki Gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W roku 2017 było to ok. 5 615,98 zł, a w 2021 już ok. 6 001,87 zł.

Tworząc ramy finansowe dla zaplanowanych w Strategii przedsięwzięć należy wziąć pod uwagę prognozy dotyczące źródeł i wartości projektów w ramach Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021-2027, prognozy dotyczące ogólnego stanu finansów publicznych, kluczowe wskaźniki makroekonomiczne. Pozwoli to na przewidywanie co do sytuacji w jakiej znajdować się może budżet Gminy Tarnawatka w perspektywie najbliższych lat. Do przeprowadzenia wspomnianej powyżej analizy przyjęto założenia dotyczące:

- Wieloletniego planowania finansowego, w szczególności powiązania założeń Strategii z dokumentami strategicznymi: Wieloletnią Prognozą Finansową Gminy Tarnawatka, Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku i Regionalnym Programem Operacyjnym, Wieloletnim Planem Finansowym Państwa, Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) itp.;
- Utrzymującej się znacznej liczby podmiotów publicznych, których środki mogą być wykorzystywane w sposób bezpośredni do realizacji celów zapisanych w Strategii – np. jako element kontraktów terytorialnych, środków w ramach RPO lub też w sposób pośredni – jako element programów sektorowych, których instrumenty są koordynowane dla osiągnięcia celów rozwoju określonego terytorium. Daje to możliwość skorzystania z dużej liczby rozproszonych źródeł finansowania dla przedsięwzięć ujętych w Strategii;
- Utrzymania się lub nawet zwiększenia wielkości środków wydatkowanych z budżetu UE, budżetu państwa i przez inne podmioty publiczne na realizację przedsięwzięć wspierających rozwój społeczny, gospodarczy, środowiskowy i przestrzenny oraz kreujących konkurencyjność w wymiarze lokalnym i regionalnym;
- Rosnącej roli środków prywatnych, m.in. funduszy pożyczkowych, gwarancji i poręczeń kredytowych, bankowych usług finansowych, jak i mechanizmów oraz form partnerstwa publiczno-prywatnego, za pomocą których można realizować cele rozwojowe ujęte w Strategii.

Strategia Rozwoju Gminy Tarnawatka określa kierunki interwencji podejmowanej w perspektywie do roku 2030, w tym szereg kluczowych inwestycji gminnych, wskazując równocześnie potencjalne źródła finansowania. Horyzont czasowy założonych działań obejmuje rok 2030, a ich wartość oszacowano na blisko 112 968 000 mln zł. Do oszacowania przybliżonej wartości inwestycji wykorzystano m.in. bazę wiedzy i doświadczeń powstałą w wyniku prac nad ramami finansowymi dla innych dokumentów funkcjonujących na poziomie Gminy, realizacji różnego typu inwestycji w ostatnich latach, a także informacje finansowe zapisane w opracowanych już projektach, studiach wykonalności itp.

Szacunki związane z potencjałem inwestycyjnym Gminy, w kontekście realizacji założeń Strategii są szczególnie istotne, ze względu na fakt, iż to od potencjału inwestycyjnego jednostki samorządu terytorialnego uzależniona jest wielkość środków finansowych, które może przeznaczyć na daną inwestycję rozwojową w zakładanym horyzoncie czasowym.

Analizując historyczne dane dotyczące finansów Gminy, wnioskować można, iż gospodarka finansowa Gminy Tarnawatka prowadzona jest w sposób wyważony, z uwzględnieniem realnych możliwości jednostki w tym zakresie. Potwierdzają to również uchwały Regionalnej Izby Obrachunkowej o pozytywnym opiniowaniu przedkładanych przez Gminę dokumentów. Jednocześnie, co szczególnie istotne w kontekście budowania ram finansowych Strategii oraz analizy jej wykonalności finansowej, Gmina sukcesywnie realizuje projekty rozwojowe, w tym projekty infrastrukturalne i inwestycyjne, wymagające nakładów finansowych. Rozważne planowanie harmonogramów realizacji inwestycji, jak i skuteczne aplikowanie o współfinansowanie planowanych inwestycji ze środków krajowych i Unii Europejskiej, pozwala Gminie z sukcesem realizować zaplanowane przedsięwzięcia.

Skala zaplanowanych działań realizujących cele Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030 oraz doświadczenie w realizacji inwestycji w ramach dokumentów strategicznych w latach poprzednich pozwalają wnioskować o finansowej wykonalności Strategii.

Proces wdrażania tak szeroko zakrojonego dokumentu strategicznego, jakim jest Strategia Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030, wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych, stanowiących istotne obciążenie dla budżetu Gminy. Dlatego też, szczególnie istotnym jest poszukiwanie innych, zewnętrznych źródeł finansowania zaplanowanych w ramach Strategii przedsięwzięć.

Władze Gminy mogą ubiegać się o pomoc finansową m.in. z następujących źródeł:

- budżet państwa,
- programy pomocowe UE, Norweskiego Mechanizmu Finansowego, fundacji i organizacji, instytucji finansowych i funduszy inwestycyjnych,
- rządowe programy wspierające integrację europejską,
- środki pochodzące od inwestorów (lokalnych, krajowych i zagranicznych).

Gmina Tarnawatka posiada doświadczenie z lat ubiegłych w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych i realizacji przedsięwzięć z ich udziałem. Zdobyte doświadczenie pozwoli na skuteczne ubieganie się o środki finansowe, które będą dostępne w ramach kolejnej perspektywy finansowej. Niektóre zadania konieczne do realizacji, z uwagi na znaczne koszty inwestycyjne będą mogły zostać zrealizowane jedynie przy wsparciu środków zewnętrznych.

Gmina może ubiegać się o dofinansowanie zadań z zakresu: odnawialnych źródeł energii, gospodarki niskoemisyjnej, w szczególności termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, ochrony środowiska, kultury, edukacji, czy infrastruktury technicznej i społecznej. Władze Gminy będą również aktywnie wspierać lokalnych przedsiębiorców aplikujących o środki pomocowe na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej.

Jednym z najistotniejszych, w zakresie finansowania inwestycji zaplanowanych w Strategii, źródeł zewnętrznych będą fundusze europejskie w nowej perspektywie finansowej UE 2021-2027, w ramach programów operacyjnych: na poziomie regionalnym (16 programów) i krajowym. Gmina może ubiegać się o dofinansowanie planowanych przedsięwzięć przede wszystkim w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2021-2027 oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Racjonalne wykorzystywanie posiadanych zasobów własnych Gminy oraz pojawiających się możliwości pozyskania finansowania z zewnątrz, będzie gwarantem realizacji zaplanowanych inwestycji zgodnie z zaplanowanym harmonogramem ich realizacji. Dzięki temu zrealizowane zostaną cele Strategii, co wpłynie pozytywnie na rozwój gospodarczy i społeczny Gminy Tarnawatka.

Poniżej przedstawiono planowane do realizacji inwestycje podnoszące jakość życia na obszarze Gminy Tarnawatka, wpisujące się w zidentyfikowane powyżej kierunki działań.

Tabela 6. Wykaz planowanych przedsięwzięć priorytetowych

PLANOWANE INWESTYCJE	SZACUNKOWA WARTOŚĆ
Modernizacja dróg gminnych w miejscowości Dąbrowa Tarnawacka i miejscowości Tarnawatka-Tartak	4 200 000,00
Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Tarnawatka	5 800 000,00
Odbudowa wraz z infrastrukturą towarzyszącą zbiornika wodnego w miejscowości Wieprzów Tarnawacki	1 200 000,00
Modernizacja i wyposażenie remizo-świetlic wiejskich na terenie Gminy Tarnawatka	1 450 000,00
Modernizacja dróg gminnych w miejscowości Pańków i miejscowości Niemirówek-Kolonia	1 050 000,00
Przebudowa oczyszczalni ścieków, przepompowni sieciowych i zakup urządzeń do gospodarki ściekowej w aglomeracji Tarnawatka	4 160 000,00
Rozbudowa budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Tarnawatka-Tartak	1 198 725,50
Budowa budynku remizo-świetlicy w miejscowości Huta Tarnawacka	1 900 231,76
Pod Biało czerwoną	8 000,00
Toaleta publiczna	200 000,00
Wyposażenie GOK Tarnawatka	500 000,00
Zakup i montaż urządzeń audio-wizualnych oraz ekranu do kina letniego przy GOK Tarnawatka	200 000,00
Zakup sceny mobilnej	200 000,00
Zakup hali namiotowej	200 000,00
Rewitalizacja parku w zespole dworskim w Tarnawatce	1 100 000,00
Poprawa bezpieczeństwa ruchu na drodze krajowej nr 17	500 000,00
Rozwijanie potencjału osób starszych poprzez „Klub Seniora” w Tarnawatce	3 000 000,00
Rozwijanie potencjału dzieci i młodzieży poprzez „Klub Młodzieżowy” w Tarnawatce	3 000 000,00
Przebudowa istniejących placów zabaw na terenie gminy Tarnawatka	400 000,00
Budowa wieży widokowej w Tarnawatce	900 000,00
Wytyczenie, oznakowanie i budowa ścieżek rowerowych oraz szlaków turystycznych na terenie gminy Tarnawatka	1 500 000,00
Budowa drogi gminnej nr 111563L od ulicy Wola do PGR Ryb	1 500 000,00
Budowa drogi gminnej nr 111582L od ulicy Wola do drogi powiatowej nr 3504L	1 800 000,00
Budowa wielofunkcyjnych boisk przy Szkole Podstawowej	3 000 000,00
Budowa żłobka w Tarnawatce	2 000 000,00
Budowa farmy fotowoltaicznej w celu ograniczenia kosztów utrzymania obiektów publicznych	5 000 000,00

Budowa drogi gminnej nr 111562L – ulicy Malowniczej od ulicy Wola do drogi powiatowej nr 3504L	1 500 000,00
Doposażenie jednostek OSP w gminie Tarnawatka	200 000,00
Przebudowa pompowni wody na ulicy Jasnej	1 500 000,00
Przebudowa ujęć wody na terenie gminy Tarnawatce	500 000,00
Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy Tarnawatka	1 000 000,00
Zakup maszyn i urządzeń służących gospodarce komunalnej	1 000 000,00
Utworzenie dziennego domu pobytu dla seniorów w Tarnawatce	1 000 000,00
Wsparcie dla gospodarstw zamierzających korzystać z odnawialnych źródeł energii (np. kolektory słoneczne, fowoltaika, pompy ciepła) pod warunkiem pozyskania przez Gminę Tarnawatka środków na ten cel	5 000 000,00
Dostosowanie obiektów publicznych do dostępu osób niepełnosprawnych	3 000 000,00
Opracowanie i ustawienie tablicy informacyjnej zawierającej plan Gminy Tarnawatka oraz podstawowe informacje o miejscowości Tarnawatka jak też całej gminie	50 000,00
Monitoring przy drodze krajowej nr 17 w miejscowości Tarnawatka i Tarnawatka-Tartak (montaż kamer)	200 000,00
Opracowanie i umieszczenie na stronie internetowej Urzędu Gminy w Tarnawatce wirtualnego przewodnika po gminie Tarnawatka	100 000,00
Remont wewnętrzny starej części Szkoły Podstawowej	3 000 000,00
Zakup nowoczesnych pomocy dydaktycznych do Szkoły Podstawowej	1 000 000,00
Uzbrojenie terenów inwestycyjnych	2 000 000,00
Odnowienie kwatery na cmentarzu parafialnym w Tarnawatce na której są pochowani żołnierze września 1939 roku z Armii Kraków i Lublin oraz ludności cywilnej	100 000,00
Zwiększenie dostępności mieszkańców gminy Tarnawatka do nowoczesnych źródeł przekazu – rozwój szerokopasmowego dostępu do Internetu.	1 000 000,00
Szkolenia dla mieszkańców gminy Tarnawatka obejmujące zagadnienia społeczno-gospodarcze w tym podejmowanie działalności w dziedzinie agroturystyki	50 000,00
Budowa drogi gminnej nr 111583L od miejscowości Kunówka do ulicy Kamiennej.	2 000 000,00
Remont spichlerza oraz adaptacja na cele muzealne (parafia w Tarnawatce)	1000000,00
Zakup i montaż stacji ładowania pojazdów elektrycznych	300 000,00
Renowacja zabytków na terenie gminy Tarnawatka	5 000 000,00
Budowa biogazowni	10 000 000,00

Zagospodarowanie pasów drogowych dróg gminnych	100 000,00
Budowa chodnika przy drodze krajowej nr 17 od ul. Kamiennej do ul. Księdza Boguty	1 000 000,00
Poprawa dróg gminnych w miejscowości Tarnawatka	3 000 000,00
Zagospodarowanie terenu między ul. Księdza Boguty a ul. Wola na cele rekreacyjno-sportowe.	2 000 000,00
Przebudowa ulicy Księdza Boguty oraz Ulicy Parkowej	2 500 000,00
Remont wewnętrzny kościoła w Tarnawatce (parafia w Tarnawatce)	1 500 000,00
Budowa i przebudowa dróg gminnych wraz z infrastrukturą (chodniki, oświetlenie, urządzenia bezpieczeństwa ruchu) na terenie gminy Tarnawatka	5 000 000,00
Budowa siłowni na świeżym powietrzu na terenie gminy Tarnawatka	500 000,00
Zagospodarowanie terenu po byłym Z.R.B. w Tarnawatce	1 500 000,00
Budowa remizo-świetlicy w miejscowości Pańków i Pauczne	4 000 000,00
Zagospodarowanie boiska i terenów rekreacyjnych w miejscowości Tarnawatka-Tartak	3 000 000,00
Budowa chodnika wraz z oświetleniem przy drodze wojewódzkiej nr 850 w miejscowości Wieprzów Ordynacki	1 000 000,00
Budowa i wyposażenie miejsc spotkań integracyjnych w miejscowości Podhucie, Dąbrowa Tarnawska i Tarnawatka-Tartak	2 500 000,00
Budowa miejsca spotkań integracyjnych przy źródłach Krynica w miejscowości Niemirówek	2 500 000,00
Przebudowa drogi powiatowej Tarnawatka – Pauczne	5 000 000,00
Budowa nowej drogi Niemirówek-Klocówka	2 500 000,00
Budowa przystanków przy drogach publicznych na terenie gminy Tarnawatka	2 000 000,00

Do oszacowania przybliżonej wartości inwestycji wykorzystano m.in. bazę wiedzy i doświadczeń powstałą w wyniku prac nad ramami finansowymi dla innych dokumentów funkcjonujących na poziomie Gminy, realizacji różnego typu inwestycji w ostatnich latach, a także informacje finansowe zapisane w opracowanych już projektach, studiach wykonalności itp.

Szacunki związane z potencjałem inwestycyjnym Gminy, w kontekście realizacji założeń Strategii są szczególnie istotne ze względu na fakt, iż to od potencjału inwestycyjnego jednostki samorządu terytorialnego uzależniona jest wielkość środków finansowych, które może przeznaczyć na daną inwestycję rozwojową w zakładanym horyzoncie czasowym.

Analizując historyczne dane dotyczące finansów Gminy, wnioskować można, iż gospodarka finansowa Gminy Tarnawatka prowadzona jest w sposób wyważony, z uwzględnieniem realnych możliwości jednostki w tym zakresie. Potwierdzają to również roczne uchwały

Regionalnej Izby Obrachunkowej o pozytywnym opiniowaniu przedkładanych przez Gminę dokumentów. Jednocześnie, co szczególnie istotne w kontekście budowania ram finansowych Strategii oraz analizy jej wykonalności finansowej, Gmina sukcesywnie realizuje projekty rozwojowe, w tym projekty infrastrukturalne i inwestycyjne, wymagające nakładów finansowych. Rozważne planowanie harmonogramów realizacji inwestycji, jak i skuteczne aplikowanie o współfinansowanie planowanych inwestycji ze środków krajowych i Unii Europejskiej, pozwala Gminie z sukcesem realizować zaplanowane przedsięwzięcia.

Skala zaplanowanych działań realizujących cele Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030 oraz doświadczenie w realizacji inwestycji w ramach dokumentów strategicznych w latach poprzednich pozwalają wnioskować o finansowej wykonalności Strategii.

Proces wdrażania tak szeroko zakrojonego dokumentu strategicznego, jakim jest Strategia Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030, wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych, stanowiących istotne obciążenie dla budżetu Gminy. Dlatego też szczególnie istotne jest poszukiwanie innych, zewnętrznych źródeł finansowania zaplanowanych w ramach Strategii przedsięwzięć.

Władze Gminy mogą ubiegać się o pomoc finansową m.in. z następujących źródeł:

- budżet państwa,
- programy pomocowe UE, Norweskiego Mechanizmu Finansowego, fundacji i organizacji, instytucji finansowych i funduszy inwestycyjnych,
- rządowe programy wspierające integrację europejską,
- środki pochodzące od inwestorów (lokalnych, krajowych i zagranicznych).

Gmina Tarnawatka posiada doświadczenie z lat ubiegłych w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych i realizacji przedsięwzięć z ich udziałem. Zdobyte doświadczenie pozwoli na skuteczne ubieganie się o środki finansowe, które będą dostępne w ramach kolejnej perspektywy finansowej. Niektóre zadania konieczne do realizacji, z uwagi na znaczne koszty inwestycyjne będą mogły zostać zrealizowane jedynie przy wsparciu środków zewnętrznych.

Gmina może ubiegać się o dofinansowanie zadań z zakresu: odnawialnych źródeł energii, gospodarki niskoemisyjnej, w szczególności termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, ochrony środowiska, kultury, edukacji, czy infrastruktury technicznej i społecznej. Władze Gminy będą również aktywnie wspierać lokalnych przedsiębiorców aplikujących o środki pomocowe na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej.

Jednym z najistotniejszych, w zakresie finansowania inwestycji zaplanowanych w Strategii, źródeł zewnętrznych będą fundusze europejskie w nowej perspektywie finansowej UE 2021-2027, w ramach programów operacyjnych: na poziomie regionalnym (16 programów) i krajowym. Gmina może ubiegać się o dofinansowanie planowanych przedsięwzięć przede wszystkim w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2021-2027 oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Racjonalne wykorzystywanie posiadanych zasobów własnych Gminy oraz pojawiających się możliwości pozyskania finansowania z zewnątrz, będzie gwarantem realizacji zaplanowanych

inwestycji zgodnie z zaplanowanym harmonogramem ich realizacji. Dzięki temu zrealizowane zostaną cele Strategii, co wpłynie pozytywnie na rozwój gospodarczy i społeczny Gminy Tarnawatka.

9. System monitorowania i ewaluacji strategii rozwoju

Monitoring Strategii

Jak w przypadku każdego dokumentu długookresowego, realizacja Strategii Rozwoju Gminy jest warunkowana różnego rodzaju czynnikami zewnętrznymi. Powoduje to konieczność stałej obserwacji procesu jego wdrażania, bieżącego śledzenia postępów w realizacji celów dokumentu oraz szybkiego i efektywnego reagowania na zmieniające się uwarunkowania.

Dlatego też koniecznym jest tworzenie systemu monitoringu Strategii, który jako narzędzie zarządzania realizacją dokumentu, umożliwi okresową ocenę i dostosowanie podejmowanych działań do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych i diagnozowanych potrzeb, a tym samym efektywne planowanie i wydatkowanie środków finansowych. Umożliwi to prowadzenie stałej ilościowej i jakościowej obserwacji zmian wpływających na realizację celów Strategii, co z kolei pozwoli na sukcesywne określanie stopnia realizacji zaplanowanych zadań, dając elastyczność w stosunku do napotykanym zmian warunków zewnętrznych.

System monitoringu Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030 zakłada systematyczną analizę informacji i ich zbieranie w trybie ciągłym - w szczególności w zakresie prawidłowości procesu wdrażania założeń dokumentu, zarówno w aspekcie rzeczowym, jak i finansowym. Przyjęto, iż system obejmie dwa obszary realizacji dokumentu:

- wdrażanie samej Strategii, w tym badanie wskaźników realizacji jej celów;
- funkcjonowanie systemu instytucjonalnego Gminy Tarnawatka i jej jednostek organizacyjnych, jako głównych podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie Strategii.

Wójt Gminy Tarnawatka, jako główny podmiot odpowiedzialny za wdrażanie Strategii, będzie odpowiedzialny za nadzór nad procesem monitoringu. Natomiast szczegółowe zadania w tym zakresie realizowane będą poprzez jednostki/stanowiska Urzędu Gminy oraz jednostki podległe. Za koordynację procesu monitoringu odpowiadać będzie Grupa zadaniowa ds. wdrażania Strategii natomiast za terminowe raportowanie odpowiedzialność ponosić będą wszystkie podmioty zaangażowane w realizację Strategii.

Jednym z głównych narzędzi systemu monitoringu będą raporty monitoringowe – przygotowywane raz do roku pełne sprawozdania z realizacji założeń strategicznych dokumentu, w tym postępów w realizacji wskaźników Strategii oraz założonych w niej celów, a także realizacji planowanych inwestycji. Raporty przygotowywane będą przez Grupę zadaniową ds. wdrażania Strategii przedstawiane do zaopiniowania i zatwierdzenia Wójtowi Gminy.

Badanie stopnia realizacji Strategii prowadzone będzie w oparciu o zestaw wskaźników monitoringowych. Osiągnięte wartości pozwalają będzie na ocenę stanu realizacji dokumentu, dając tym samym podstawę do wprowadzania koniecznych zmian i aktualizacji strategii.

Tabela 10. Wskaźniki monitoringowe Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030

Cel	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2021 r.)	Kierunek zmian do 2030 roku	Źródło danych
CEL STRATEGICZNY 1. PODNIESIENIE ATRAKCYJNOŚCI PRZESTRZENNEJ I TURYSTYCZNEJ GMINY POPRZEC EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ WALORÓW ŚRODOWISKOWYCH	Wydatki w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego ogółem	23,6 mln		GUS BDL
	Inwestycje w przyjazne miejsca rekreacji z wykorzystaniem zasobów przyrody	0		Dane JST
	Powierzchnia terenów zrewitalizowanych w ramach Strategii	0		Dane JST
	Liczba nowopowstałych podmiotów gospodarczych w branży hotelarsko-gastronomicznej na terenie Gminy	0		Dane JST
	Liczba nowych inwestycji w obszarze turystyki/kultury	0		Dane JST
CEL STRATEGICZNY 2. POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW Z UWZGLĘDNIENIEM ZASADY SOLIDARNOŚCI SPOŁECZNEJ I	Gęstość zaludnienia (ludność na 1 km ²)	47		GUS BDL
	Liczba miejsc w żłobkach.	0		
	Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym (%)	74,6		GUS BDL
	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców (osoby)	-15		GUS BDL

ZRÓWNOWAŻO NEGO ROZWOJU	współczynnik obciążenia 25,9			GUS
	demograficznego osobami			BDL
	starszymi			
	Saldo migracji ogółem na 1000 ludności	-6		GUS BDL
	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej (osoby)	342		GUS BDL
	Porady lekarskie ogółem (POZ) (szt.)	18 297		GUS BDL
	Wydatki Gminy Tarnawatka w Dziale 851 „Ochrona zdrowia”	58 447,24 zł		GUS BDL
	Wydatki budżetowe Gminy w Dziale 801 „Oświata i wychowanie” na 1 mieszkańca	1 903,27 zł		GUS BDL
	Liczba inwestycji dedykowanych seniorom	0		Dane JST
	Powierzchnia nowopowstałych terenów inwestycyjnych w ramach Strategii	0		Dane JST
CEL STRATEGICZNY 3. WSPIERANIE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORC OŚCI LOKALNEJ, W TYM OPARTEJ O LOKALNE PRODUKTY ROLNE PRODUKTY EKOLOGICZNE ORAZ PODNOSZENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ GMINY	Wskaźnik przedsiębiorczości (podmioty wpisane do rejestru REGON na terenie Gminy)	243		GUS BDL
	Podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	64		GUS BDL
	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności (osoby)	51		GUS BDL
	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	63		GUS BDL
	Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności (podmioty)	24		GUS BDL
	Udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON (%)	3,7		GUS BDL
	Liczba zrealizowanych w ramach Strategii inwestycji	0		Dane JST

CEL STRATEGICZNY	poprawiających	dostępność			
4. POPRAWA JAKOŚCI I FUNKCJONALNOŚCI INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I KOMUNIKACYJNEJ GMINY TARNAWATKA Z UWZGLĘDNIENIEM OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO I PRZYRODY	komunikacyjną				
	Liczba nowych inwestycji, w których zastosowano OZE	0			Dane JST
	poziom recyklingu odpadów komunalnych (%)	53,98			Dane JST
	Liczba km nowo wyremontowanych dróg gminnych	0			Dane JST
	Mieszkania wyposażone w instalacje gazowe w Gminie Tarnawatka	79 (2020 r.)			GUS BDL
	Mieszkania wyposażone w instalacje wodociągowe w Gminie Tarnawatka	1179 (2020 r.)			GUS BDL
CEL STRATEGICZNY 5	Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców (podmioty)	0			Dane JST
POPRAWA ZDOLNOŚCI INSTYTUCJONALNEJ GMINY TARNAWATKA ORAZ ROZWÓJ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I WSPÓŁPRACY PONADLOKALNEJ	Liczba nowych usług cyfrowych w gminie, zrealizowanych w ramach Strategii	0			Dane JST
	Liczba inicjatyw uwzględniających element partycypacji obywatelskiej	0			Dane JST
	Liczba organizacji zrzeszających JST z udziałem Gminy	0			Dane JST

Ewaluacja

Istotą procesu ewaluacji jest możliwość oceny wszystkich podejmowanych działań na każdym etapie pracy nad Strategią Rozwoju Gminy Tarnawatka. Jest szczególnie ważnym źródłem informacji, które mogą zostać skutecznie wykorzystane do ulepszania procesów rozwojowych Gminy. Ewaluacja jest bowiem procesem, pozwalającym na szersze spojrzenie i ocenę wpływu podjętych w ramach wdrażania Strategii działań, na ogólny rozwój Gminy w różnych

aspektach, m.in. społeczno-gospodarczym, środowiskowym, kulturowym, przestrzennym, a tym samym ocenę realizacji celów założonych w dokumencie.

Skuteczny proces ewaluacji Strategii umożliwia wykorzystanie zdobytych w nim informacji do skutecznego zarządzania zmianą, poprzez dopasowanie planowanych do realizacji przedsięwzięć do zmieniających się w czasie potrzeb mieszkańców Gminy, a tym samym do właściwego wydatkowania środków finansowych Gminy. Proces ten, w zależności od typu ewaluacji, daje możliwość oceny celowości, efektywności, trafności oraz wartości dodanej zarówno przedsięwzięć planowanych do realizacji (*ex-ante*), realizowanych (*mid-term*), jak i zakończonych inwestycji (*ex-post*).

Przewiduje się, iż proces ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030 będzie wieloetapowy, prowadzony w oparciu o różne typy ewaluacji:

Ocena przed realizacją - ewaluacja <i>ex-ante</i>	Jest to ocena prowadzona najczęściej w toku opracowywania dokumentu strategicznego, czerpiąca z doświadczeń i informacji pozyskanych w toku wdrażania dokumentów strategicznych w latach ubiegłych. Może być również wykorzystywana do opracowania aktualizacji Strategii. Na ocenę <i>ex-ante</i> składają się m.in. analizy obejmujące wpływ dotychczasowych działań Gminy na jej rozwój i osiągnięte rezultaty, czy analiza problemów rozwojowych Gminy.
Bieżąca ocena Strategii - ewaluacja <i>on-going</i>	Zalecanym jest, by poza okresowymi rodzajami oceny procesu wdrażania Strategii (tj. <i>ex-ante</i> , <i>mid-term</i> , <i>ex-post</i>), Władze Gminy, w tym Rada Gminy, inicjowały bieżącą ocenę Strategii. Ewaluacja <i>on-going</i> pozwoli bowiem na określenie zasadności stosowanych instrumentów, a tym samym skuteczności całego systemu wdrażania dokumentu, dając możliwość bieżącego wprowadzania koniecznych modyfikacji, tak by w sposób najbardziej efektywny realizować założone w nim cele.
Ocena w połowie okresu realizacji Strategii - ewaluacja <i>mid-term</i>	Planuje się przeprowadzenie oceny nie później niż w ciągu roku następnego po zakończeniu połowy okresu realizacji Strategii (tj. 2027 r.). Ewaluacja <i>mid-term</i> skupiać się będzie na badaniu skuteczności w osiąganiu założonych celów rozwojowych Strategii, a tym samym oddziaływania jej realizacji na rozwój społeczno-gospodarczy Gminy oraz efektywności wykorzystania zaangażowanych środków finansowych (zarówno własnych Gminy, jak i zewnętrznych). Kluczowym elementem oceny <i>mid-term</i> będzie ocena ewentualnej konieczności dopasowania planowanych przedsięwzięć do zmieniających się uwarunkowań, na bazie wniosków powziętych w toku prowadzonych analiz.

Ocena na zakończenie okresu obowiązywania Strategii ewaluacja ex-post	-	Głównym celem tego rodzaju ewaluacji jest określenie długotrwałych efektów osiągniętych dzięki wdrożeniu Strategii, w tym efektywności kosztowej zrealizowanych przedsięwzięć, tj. relacji wielkości zaangażowanych środków do długofalowych skutków podejmowanych działań. Ocena <i>ex-post</i> prowadzi do opracowania rekomendacji, co do przyszłych kierunków polityki Gminy w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wpływu czynników egzogennych i endogennych na jej dalszy rozwój.
--	---	---

Podmiotem odpowiedzialnym za proces ewaluacji jest Wójt Gminy Tarnawatka. Zadania z zakresu ewaluacji mogą być realizowane przez Urząd Gminy, jednostki podległe lub niezależny podmiot zewnętrzny.

Aktualizacja dokumentu

Proces aktualizacji jest nierozdzielnie związany z systemem monitoringu i ewaluacji oraz partycypacją społeczną organizowaną celem zaangażowania społeczności lokalnej w proces tworzenia polityki rozwojowej zamieszkanej przez siebie Gminy.

Za proces aktualizacji Strategii odpowiada Wójt Gminy przy wsparciu jednostek organizacyjnych Urzędu Gminy. Zakłada się, że aktualizacja Strategii będzie dokonywana nie częściej niż raz do roku, przy czym dopuszcza się możliwość dokonania dodatkowych korekt dokumentu w sytuacjach nadzwyczajnych.

Przesłankami decydującymi o potrzebie aktualizacji dokumentu są:

- zmiany przepisów prawnych;
- wnioski i rekomendacje przedstawione w raporcie końcowym z badań ewaluacyjnych;
- zaplanowane działania korygujące zidentyfikowane w ramach procesu monitoringu;
- zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy mające wpływ na cele Strategii;
- zgłoszone zmiany przez mieszkańców i innych interesariuszy Strategii.

Projekt Strategii z wprowadzonymi zmianami wraz z uzasadnieniami zostaje przekazany do konsultacji społecznych (trwających min. 10 dni). Przekonsultowany projekt dokumentu podlega zatwierdzeniu przez Wójta Gminy oraz następnie przez Radę Gminy Tarnawatka. Akceptacja Rady Gminy obejmuje przyjęcie do realizacji zmienionego dokumentu.

10. Powiązanie strategii z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Strategia Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2022-2030 jest dokumentem strategicznym wpisującym się w szerszy kontekst polityki rozwojowej Państwa, dlatego wpisuje się w strategiczne założenia polityki regionalnej i krajowej, a także kierunki rozwojowe wyznaczone w ramach polityki Unii Europejskiej. W niniejszym rozdziale przedstawiono powiązanie Strategii z głównymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

Poziom krajowy

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 jest kluczowym dokumentem strategicznym w perspektywie średniookresowej, wyznaczającym kierunki rozwojowe określone w dokumencie mianem *doktryny polityki regionalnej państwa*.

Jako fundament polityki rozwoju kraju przyjęto kreowanie *rozwoju zrównoważonego*, co w pełni wpisuje się również w główne założenie polityk rozwojowych UE. Rozwój zrównoważony rozumiany jest jako dążenie do kreowania rozwoju, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. W dokumencie tym jako bazę rekomenduje się wykorzystanie endogenicznych potencjałów, tj. obszarów, które w dłuższej perspektywie czasu będą zdolne generować wartość dodaną i budować samofinansujące źródła rozwoju. Takie spojrzenie na rozwój rekomendowane jest również dla polityki rozwoju regionu, prowadzonej przez samorządy województw.

Głównym celem Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Cel główny realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną;

Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony;

Cel szczegółowy III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.

Działania prowadzące do realizacji założonych celów będą zmierzały do zwiększania konkurencyjności gospodarki poprzez innowacje, eksport i wzrost wartości kapitałów uruchamianych na inwestycje w sektorze przedsiębiorstw (cel szczegółowy I), pełniejsze wykorzystanie zasobów społecznych i terytorialnych (cel szczegółowy II) oraz przedsięwzięcia podnoszące efektywność funkcjonowania inkluzywnych instytucji państwa, służących przedsiębiorstwom i obywatelom (cel szczegółowy III).

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Rozwinięciem założeń zawartych w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Jest to kolejny istotny dokument wyznaczający kierunki rozwoju w ramach polityki regionalnej państwa w perspektywie do roku 2030. W ramach KSRR wskazano cele polityki regionalnej oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia, realizowane przez rząd, samorząd terytorialny oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji polityki regionalnej. W przedmiotowej Strategii określono systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej przez rząd wobec regionów, jak i uwarunkowania wewnątrzregionalne, ich zadania, dokumenty programowe, sposób monitorowania i oceny efektów realizacji, formy wsparcia finansowego oraz źródła finansowania polityki regionalnej.

Implementując zaproponowany przez SOR model odpowiedzialnego rozwoju, KSRR wskazuje cele polityki regionalnej jako skoordynowane działania wszystkich podmiotów (w tym rządu, samorządów terytorialnych wszystkich szczebli i partnerów społeczno-gospodarczych) na rzecz rozwoju poszczególnych terytoriów.

Jako cel główny KSSR wskazano „Efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym”. Cel ten realizowany będzie za pośrednictwem uzupełniających się celów szczegółowych:

Cel szczegółowy I - *Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowymi przestrzennym;*

Cel szczegółowy II - *Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych;*

Cel szczegółowy III - *Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.*

Istotą polityki regionalnej kreowanej w KSSR jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju poszczególnych części kraju (regionów, obszarów miejskich i wiejskich) w kluczowych wymiarach: społecznym, gospodarczym, środowiskowymi i przestrzennym. Na wsparcie będą mogły liczyć obszary o mniej korzystnych uwarunkowaniach rozwoju - uzyskując odpowiednie zasoby będą mogły dążyć do eliminowania barier rozwojowych i pobudzenia trwałego wzrostu. KSRR uwzględnia m.in. obszary wiejskie albo zagrożone trwałą marginalizacją ze względu na peryferyjne położenie, albo rozwijające się w oparciu o endogeniczne potencjały gospodarcze. Zdiagnozowano m.in. obszary, które tracą na znaczeniu będąc w strefie oddziaływania dużych ośrodków miejskich. Kierunkiem rozwojowym w tym przypadku jest wykorzystanie potencjału miast i nawiązanie współpracy pomiędzy JST.

Gmina Tarnawatka znajduje się na liście 755 gmin zagrożonych trwałą marginalizacją.

W dokumencie określono 7 wyzwań dla polityki regionalnej, są to:

1. Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska.
 2. Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych.
 3. Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego.
 4. Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek.
 5. Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach.
 6. Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy
1. między samorządami terytorialnymi i między sektorami.
 1. Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.

Zgodnie z zasadą koncentracji terytorialnej, na poziomie kraju zdefiniowano obszary strategicznej interwencji (OSI) polityki regionalnej:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją,
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- Śląsk,
- Polska Wschodnia.

Polityka Ekologiczna Państwa 2030

Dokument Polityka Ekologiczna Państwa 2030 (PEP 2030) ma docelowo zastąpić obowiązującą obecnie strategię "Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko - perspektywa do 2020 r". Jest to dokument o istotnym znaczeniu w szczególności w przypadku podziału środków publicznych na ochronę środowiska w kolejnej perspektywie finansowej UE.

W projekcie PEP2030 sformułowano cel główny jako rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców. Zgodnie z założeniami dokumentu, szczególne istotną rolę w osiągnięciu celów polityki ekologicznej mają odegrać jednostki samorządu terytorialnego. Są to bowiem jednostki, które w sposób bezpośredni odpowiadają za racjonalne planowanie zagospodarowania przestrzennego, co pozwala chronić ludność przed zanieczyszczeniami powietrza i hałasem, klęskami żywiołowymi tj. susze, czy powódzie oraz stratami przez nie powodowanymi. Do zadań JST należy również ochrona przyrody przed nadmierną presją związaną z działalnością człowieka. W PEP 2030 określono następujące cele szczegółowe:

Cel szczegółowy I - *Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego;*

Cel szczegółowy II - *Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska;*

Cel szczegółowy III - *Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych.*

Cele szczegółowe będzie realizowane przez cele horyzontalne:

- Środowisko i edukacja;
- Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa;
- Środowisko i administracja;
- Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska.

Polityka Energetyczna Polski do 2030 r.

Jest to dokument wyznaczającym podstawowe kierunki polityki energetycznej kraju zarówno w perspektywie krótko jak i długoterminowej. PEP do 2030 r. zawiera rekomendacje co do działań przyczyniających się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń. Określono w nim sześć najważniejszych dróg rozwoju energetyki w Polsce:

- poprawa efektywności energetycznej,
- wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii,

- dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej,
- rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw,
- rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii,
- ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko.

Cele zawarte w Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2021-2030 wpisują się w kierunki polskiej polityki energetycznej w zakresie:

- poprawa efektywności energetycznej,
- wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii,
- rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)

Głównym założeniem KPZK 2030 jest przyspieszenie rozwoju i modernizacji Polski powodujące w ciągu najbliższych kilkunastu lat pozytywne konsekwencje dla zagospodarowania przestrzennego kraju. Zakłada się, iż będzie to możliwe dzięki zwiększonej skali i przyspieszeniu procesów inwestycyjnych w zakresie infrastruktury (m.in. dzięki środkom pochodzącym z UE), większej konkurencyjności polskiej gospodarki (m.in. poprzez zwiększenie zatrudnienia w sektorach o większej wydajności i wartości dodanej) przy wykorzystaniu potencjału intelektualnego i społecznego oraz zmianie modelu życia i konsumpcji.

Wskazane powyżej założenia KPZK 2030 zostały uwzględnione w fazie planowania zapisów Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka. Uwzględniono w niej bowiem zróżnicowane potencjały rozwojowe, a określone w Strategii obszary strategiczne są spójne z celami polityki przestrzennego zagospodarowania kraju określonymi w KPZK 2030, w szczególności z:

***Celem 2.** Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów,*

***Celem 4.** Kształtowanie struktur przestrzennych, wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski,*

***Celem 5.** Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa,*

Poziom regionalny

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030, przyjęta przez Sejmik Województwa Lubelskiego Uchwałą nr/XXIV/406/2021 z dnia 29 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku jest najistotniejszym dokumentem poziomu regionalnego mającym bezpośredni wpływ na zapisy Strategii Rozwoju Gminy. Zgodność dokumentów w zakresie sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji dot. kształtowania i

prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa jest wymaganiem ustawowym. Należy jednak zaznaczyć, że niniejszy dokument wpisuje się także w poszczególne cele strategiczne operacyjne SRWL. W szczególności są to CS1: Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych, CS2: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych, CS3: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu oraz CS4: Wzmacnianie kapitału społecznego. W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego przyjęto model rozwoju stymulowany strategicznymi wyborami jako: zrównoważony, integrujący zasoby i potencjały, ukierunkowany na wysoką jakość życia. Aby realizować kierunki założone w Strategii Rozwoju Województwa zastosowano wymiar terytorialny poprzez skoncentrowanie działań na wykorzystaniu potencjałów rozwojowych na określonym obszarze, tzw. obszarze strategicznej interwencji. W dokumencie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego przyjęto model rozwoju stymulowany strategicznymi wyborami jako: zrównoważony, integrujący zasoby i potencjały, ukierunkowany na wysoką jakość życia. Aby sprawnie realizować kierunki działań założone w Strategii Rozwoju Województwa zastosowano wymiar terytorialny poprzez skoncentrowanie działań na wykorzystaniu potencjałów rozwojowych na określonym obszarze, tzw. obszarze strategicznej interwencji. Cele zdefiniowane w Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka w perspektywie do 2030 roku są spójne z założeniami strategicznymi sformułowanymi dla województwa lubelskiego. Skupiono się bowiem na wydobywaniu potencjałów Gminy i odpowiadaniu na przewidywane wyzwania, które mogą przynieść najbliższe lata. Dlatego też w Strategii podkreślono przede wszystkim konieczność rozwoju turystyki, jako niedostatecznie wykorzystanego potencjału Gminy. Zwrócono także uwagę na wyzwania społeczne i demograficzne, w tym podnoszenie poziomu i warunków życia mieszkańców Gminy, z wykorzystaniem zasobów i walorów przyrodniczych, historycznych i kulturowych.

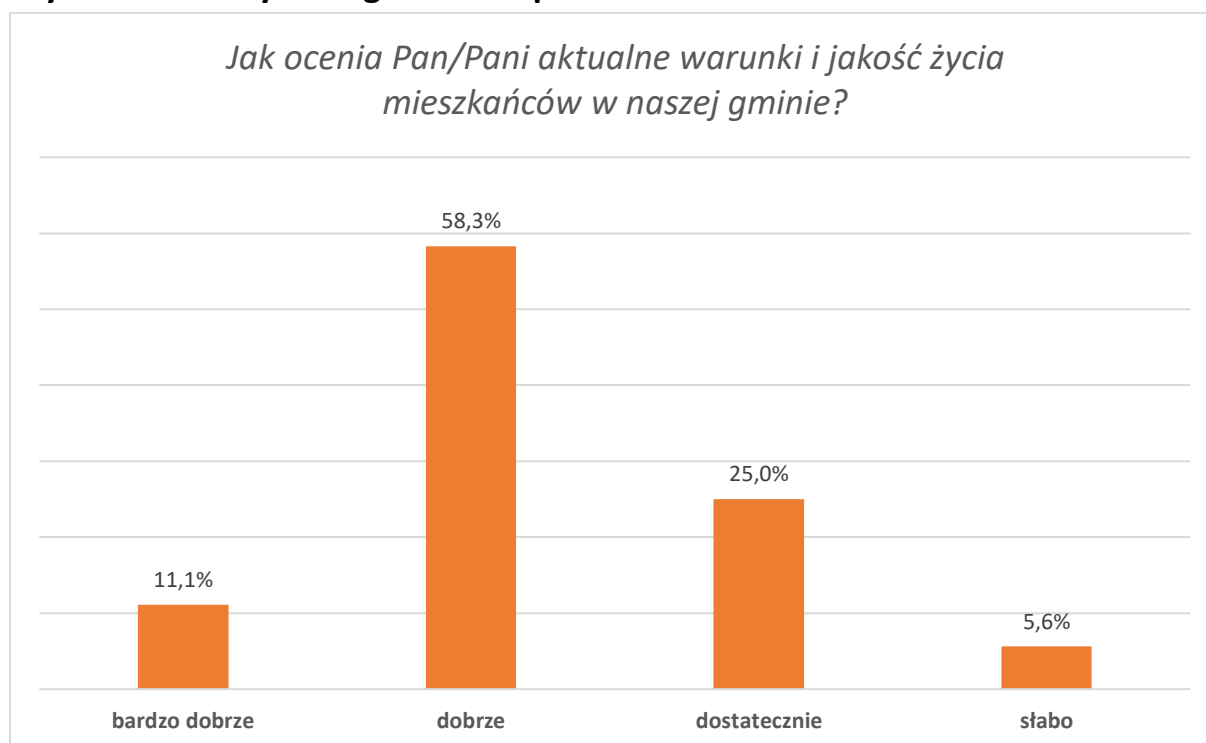
11. Partycypacja społeczna – sposób włączenia społeczności lokalnej w proces przygotowania i wdrażania strategii

Proces partycypacji społecznej rozpoczął się już na etapie wstępnym opracowywania Strategii Rozwoju Gminy Tarnawatka. Po wywiadzie z Wójtem Gminy Tarnawatka i pracownikami wskazanymi do zespołu ds. opracowania dokumentu dot. stanu aktualnego i potrzeb rozwojowych Gminy, przygotowano ankietę online. Narzędzie badawcze zamieszczono we wrześniu 2022 r. na stronie internetowej Gminy Tarnawatka celem zebrania opinii społeczności lokalnej.

Udział w badaniu ankietowym wzięło 36 osób, z czego 69,4% stanowiły kobiety. Najliczniejsza kategoria respondentów to osoby w wieku 31-40 lat (36,1%). Respondenci w przedziale wiekowym 41-50 lat stanowili 30,6%. Osoby młode (do 30 roku życia) to 22,2% ogółu badanych, a respondenci powyżej 50 roku życia – 11,1%.

Spośród mieszkańców gminy, którzy wzięli udział w badaniu ankietowym generalnie pozytywnie ocenia warunki oraz jakość życia w gminie Tarnawatka. Niespełna 60% określiło je jako dobre, a według 11,1% są one bardzo dobre. Jednak warto zauważyć, że co czwarty badanych ocenił jakość życia w gminie zaledwie jako dostateczną. Niewielki odsetek (5,6%), określił warunki i jakość życia jako słabe.

Wykres Jakość życia w gminie w opiniach mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

W kolejnej części ankiety badani dokonywali szczegółowych ocen różnych elementów składających się na jakość i poziom życia w gminie Tarnawatka. Pierwsza grupa zagadnień dotyczyła oceny infrastruktury gminnej – stanu dróg, kanalizacji, oświetlenia itp. W tej części oceny mieszkańców były dość dobre – najwyżej oceniono dostępność do sieci wodociągowej w gminie - ponad 80% ankietowanych ocenia ją dobrze lub bardzo dobrze, słabo -tylko 2,8%. Ponad 70% oceniło dobrze lub bardzo dobrze obsługę mieszkańców w urzędzie gminy oraz jakość i stan budynków użyteczności publicznej. Jednocześnie jakość obsługi mieszkańców uzyskała najwięcej ocen bardzo dobrych (35%). W tym obszarze najłabiej została oceniona sytuacja finansowa gminy (tylko 41,6% ocen dobrych i bardzo dobrych łącznie oraz zbliżony odsetek ocen negatywnych). Sporo negatywnych opinii dotyczyło też stanu i jakości chodników przy drogach (16,7%), a także takich kwestii jak stan zagospodarowania przestrzeni publicznych oraz dostosowanie obiektów gminnych do osób ze specjalnymi potrzebami (po 19,4%).

Tabela Ocena stanu infrastruktury gminnej

oceniany element infrastruktury gminnej	bardzo dobry	dobry	dostateczny	słaby	nie mam zdania/nie podlega ocenie
stan i jakość dróg gminnych	33,3%	47,2%	13,9%	5,6%	0,0%
stan i jakość chodników przy drogach	2,8%	50,0%	30,6%	16,7%	0,0%
stan oświetlenia dróg	8,3%	52,8%	27,8%	11,1%	0,0%
stan przystanków autobusowych	2,8%	66,7%	25,0%	5,6%	0,0%
dostępność do sieci wodociągowej	33,3%	50,0%	13,9%	2,8%	0,0%
dostępność do sieci kanalizacyjnej	22,2%	41,7%	22,2%	8,3%	5,6%
jakość i stan budynków użyteczności publicznej	44,4%	27,8%	19,4%	2,8%	5,6%
stan zagospodarowania przestrzeni publicznych	19,4%	36,1%	25,0%	19,4%	0,0%
dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami	13,9%	33,3%	27,8%	19,4%	5,6%
jakość obsługi mieszkańców w urzędzie gminy	35,0%	36,1%	27,8%	8,3%	2,8%
dostęp do usług publicznych świadczonych przez internet	22,2%	38,9%	30,6%	8,3%	0,0%
sytuacja finansowa gminy	8,3%	33,3%	38,9%	5,6%	13,9%

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

W kolejnej części ankiety internetowej mieszkańcy oceniali sferę gospodarczą w gminie Tarnawatka. W tej części oceny generalnie były niższe i w poszczególnych kwestiach bardziej rozbieżne. Zdecydowanie najniżej oceniono możliwość uzyskania zatrudnienia na terenie gminy. Ten aspekt nie uzyskał ani jednej oceny bardzo dobrej, ocen dobrych było 2,8%, co oznacza przy tak niewielkiej zbiorowości, że tylko 1 osoba wyraziła taki pogląd. Zdecydowana większość (86,1%) oceniła tę kwestię negatywnie. Stosunkowo niska ocena mieszkańców dotyczyła również takich kwestii jak atrakcyjność gminy jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej oraz warunki dla prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej w gminie. W każdej z tych kwestii ocen negatywnych było ponad 60%. W obszarze gospodarczym najwyższej oceniono poziom dostępu mieszkańców do mediów – wody, kanalizacji, prądu (ponad 70% ocen dobrych i bardzo dobrych), nieco niższa ocena dotyczyła dostępu do gazu (61,2% ocen pozytywnych). Wysokie wartości dotyczyły również atrakcyjności gminy jako miejsca zamieszkania (około 70% ocen pozytywnych). Najbardziej rozbieżne oceny dotyczyły terenów inwestycyjnych oraz warunków dla prowadzenia działalności rolniczej i branży rolno-spożywczej.

Tabela Ocena sfery gospodarczej

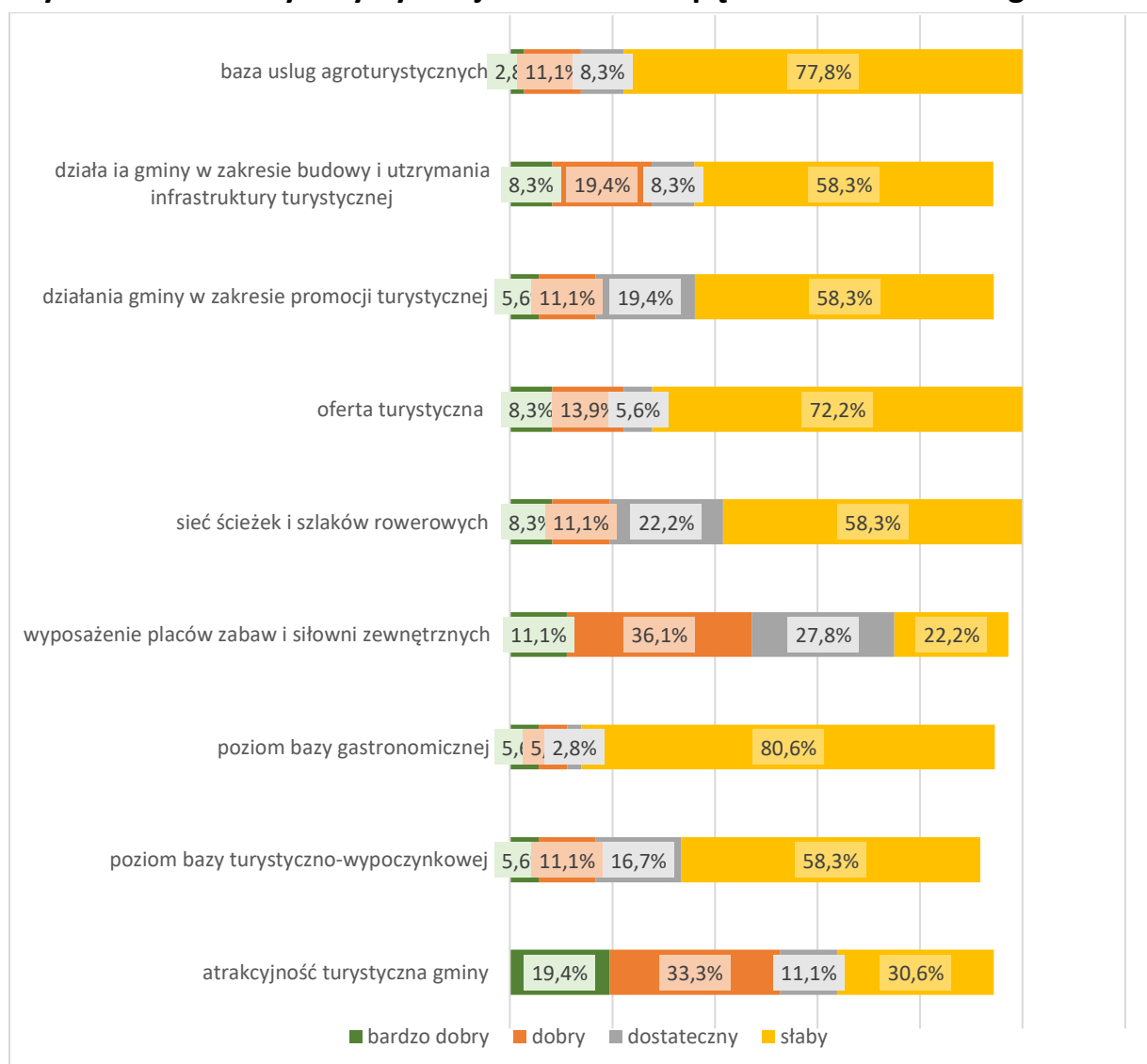
oceniany element sfery gospodarczej	bardzo dobry	dobry	dostateczny	słaby	nie mam zdania/nie podlega ocenie
możliwość uzyskania zatrudnienia na obszarze gminy	0,0%	2,8%	5,6%	86,1%	5,6%
warunki prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej	11,1%	16,7%	30,6%	30,6%	11,1%
połączenia komunikacyjne z innymi gminami i miastami	33,3%	25,0%	30,6%	11,1%	0,0%
warunki rozwoju działalności rolniczej i branży rolno-spożywczej	2,8%	27,8%	41,7%	8,3%	19,4%
atrakcyjność gminy jako miejsca zamieszkania	36,1%	33,3%	19,4%	5,6%	5,6%
atrakcyjność gminy jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej	16,7%	16,7%	33,3%	27,8%	5,6%
poziom dostępu do gazu	30,6%	30,6%	33,3%	2,8%	2,8%
poziom dostępu do prądu	44,4%	36,1%	11,0%	0,0%	8,3%
poziom dostępu do wody	52,8%	33,3%	8,3%	0,0%	5,6%
poziom dostępu do kanalizacji	33,3%	41,7%	11,1%	11,1%	2,8%
dostępność wolnych terenów pod działalność gospodarczą lub możliwość ich wyznaczenia i zagospodarowania	19,4%	27,8%	22,2%	19,4%	11,1%

W kolejnym etapie badania oceniano potencjał turystyczny gminy i możliwości spędzania czasu wolnego, jakie gmina oferuje mieszkańcom. W tym obszarze oceny były stosunkowo niskie. Na poniższym wykresie wyraźnie widoczna jest przewaga ocen negatywnych w wielu aspektach tego obszaru.

Przede wszystkim, zdecydowanie pozytywnie wyróżniają się dwie kwestie: atrakcyjność turystyczna gminy (co piąty respondent ocenił tę kwestię bardzo dobrze, a co trzeci dobrze, a 30% - „słabo”), a także wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych (bardzo równomierny rozkład ocen, przy czym prawie połowa badanych oceniła ten aspekt dobrze lub bardzo dobrze, a tylko 22,2% - negatywnie).

Najniższe oceny dotyczyły takich kwestii, jak: poziom bazy gastronomicznej (80,6% ocen negatywnych), baza usług turystycznych (77,8% ocen negatywnych) oraz oferta turystyczna (72,2% ocen negatywnych). Z danych tych wynika, że mieszkańcy stosunkowo dobrze oceniają potencjał turystyczny gminy, ale uważają, iż jest on zdecydowanie niewystarczająco wykorzystany.

Wykres Ocena sfery turystycznej i możliwości spędzania czasu wolnego

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

Stosunkowo zróżnicowane były natomiast oceny respondentów dotyczące środowiska przyrodniczego i przestrzeni gminnej. W tej części zdecydowanie najlepiej oceniono system odbioru śmieci z posesji mieszkańców (aż 36,1% ocen bardzo dobrych, przy czym łącznie ocen pozytywnych było 83,3%) Relatywnie wysokie oceny mieszkańców uzyskały również takie kwestie, jak: stan i jakość środowiska przyrodniczego (2/3 ocen pozytywnych i 8,3% zdecydowanie negatywnych), czystość wód powierzchniowych i terenów przyległych (2/3 ocen pozytywnych i 11,1% negatywnych), dostępność punktu selektywnej zbiórki odpadów (2/3 ocen pozytywnych i 13,9% negatywnych) oraz czystość gminy (około 60% ocen pozytywnych i 8,3% negatywnych).

Zdecydowanie najniższe oceny otrzymała oferta gminy w zakresie działań proekologicznych (tylko 1/3 ocen pozytywnych, a 30,6% - negatywnych).

Tabela Ocena stanu oraz jakości środowiska i przestrzeni w gminie

stan i jakość środowiska i przestrzeni gminy	bardzo dobry	dobry	dostateczny	słaby	nie mam zdania/nie podlega ocenie
stan i jakość środowiska przyrodniczego	30,6%	36,1%	25,0%	8,3%	0,0%
jakość powietrza w gminie w okresie grzewczym	25,0%	38,9%	13,9%	19,4%	2,8%
czystość wód powierzchniowych i terenów przyległych	22,2%	41,7%	22,2%	11,1%	2,8%
czystość terenów zieleni (np.. Lasów)	25,0%	36,1%	19,4%	19,4%	0,0%
jakość systemu odbioru śmieci z posesji prywatnych	36,1%	47,2%	11,1%	2,8%	2,8%
dostępność punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych	22,2%	41,7%	16,7%	13,9%	5,6%
rozwój OZE w gminie	16,7%	22,2%	22,2%	25,0%	13,9%
oferta gminy w zakresie działań proekologicznych i chroniących środowisko naturalne	8,3%	25,0%	22,2%	30,6%	13,9%
czystość na terenie gminy	27,8%	33,3%	30,6%	8,3%	0,0%

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

W obszarze edukacji, kultury i sportu oceny mieszkańców, w różnych kwestiach były zróżnicowane. Pozytywnie oceniono dostęp i jakość edukacji szkolnej (3/4 ocen pozytywnych i tylko 2,8% negatywnych), nieco niżej dostęp i jakość edukacji przedszkolnej (2/3 ocen pozytywnych i 13,9% negatywnych). Najślabiej oceniono: dostęp do zajęć sportowych dla dzieci, młodzieży i dorosłych (44,4% ocen negatywnych), działalność świetlic wiejskich

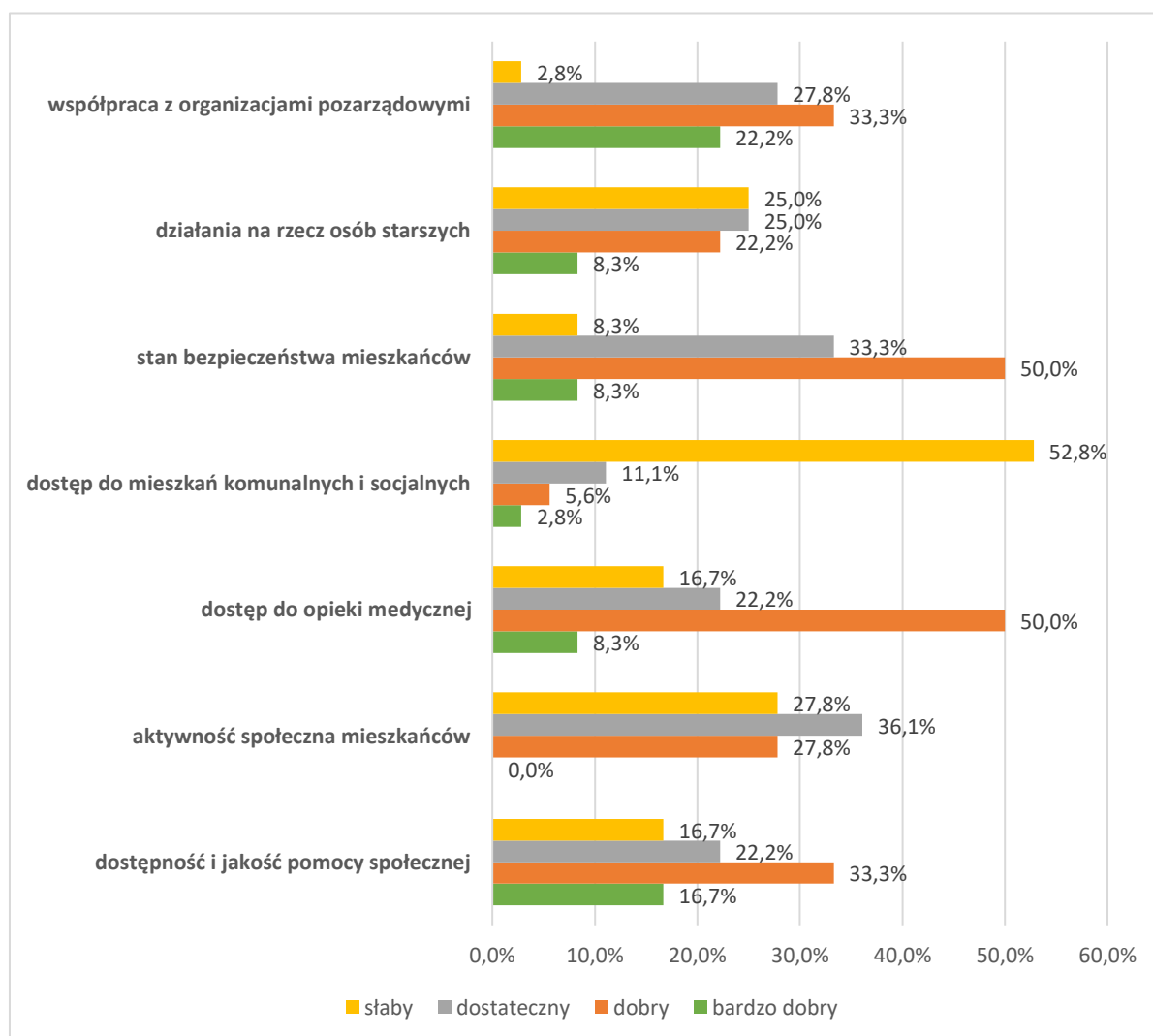
(również 44,4% ocen negatywnych), a także dostęp do opieki na dziećmi do lat 3 (41,7% ocen negatywnych) i zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży (36,1% ocen negatywnych). Pozostałe kwestie otrzymały oceny bardziej zróżnicowane, z mniejszą, ale jednak istotną częścią ocen negatywnych.

Tabela Ocena sfery edukacji, kultury i sportu

oceniany element edukacji, kultury i sportu	bardzo dobry	dobry	dostateczny	słaby	nie mam zdania/nie podlega ocenie
dostęp i jakość edukacji przedszkolnej	38,9%	22,2%	25,0%	13,9%	0,0%
dostęp i jakość edukacji szkolnej	41,7%	33,3%	13,9%	2,8%	8,3%
dostęp do opieki na dziećmi do lat 3	8,3%	5,6%	19,4%	41,7%	25,0%
zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży	5,6%	27,8%	8,3%	36,1%	22,2%
wsparcie dla uczniów uzdolnionych w nauce	8,3%	25,0%	13,9%	27,8%	25,0%
wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce	11,1%	22,2%	13,9%	27,8%	25,0%
wsparcie osób uzdolnionych kulturalnie i sportowo	5,6%	19,4%	19,4%	33,3%	22,2%
jakość i różnorodność wydarzeń kulturalnych	11,1%	16,7%	30,6%	30,6%	11,1%
działalność domu kultury i biblioteki	16,7%	27,8%	19,4%	22,2%	13,9%
działalność świetlic wiejskich	5,6%	16,7%	16,7%	44,4%	16,7%
dostęp do zajęć sportowych dla dzieci, młodzieży i dorosłych	5,6%	13,9%	25,0%	44,4%	11,1%
bogate tradycje i dziedzictwo kulturowe	11,1%	27,8%	25,0%	25,0%	11,1%
obiekty zabytkowe i historyczne na terenie gminy	11,1%	19,4%	30,6%	25,0%	13,9%

W kontekście pomocy społecznej na terenie gminy najstabilniej oceniono dostęp mieszkańców do lokali socjalnych i komunalnych. Ponad połowa respondentów oceniła tę kwestię negatywnie, a 8,4% łącznie wyraziło opinie pozytywne na ten temat. Około ¼ badanych negatywnie ocenia aktywność społeczną mieszkańców oraz działania na rzecz osób starszych. Najwięcej pozytywnych opinii, a zatem najwyższe oceny uzyskały takie kwestie, jak stan bezpieczeństwa mieszkańców i dostęp do opieki medycznej. W każdym z tych obszarów dokładnie co drugi mieszkaniec wystawił ocenę dobrą, a po 8,3% bardzo dobrą. Stosunkowo pozytywnie oceniono również dostępność i jakość pomocy społecznej na terenie gminy. W tym przypadku co trzeci respondent wystawił ocenę dobrą, a 16,7% - bardzo dobrą. Podobnie oceniana jest współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi (1/3 ocen dobrych, a 22,2% bardzo dobrych). Jest to jednocześnie najwyższy odsetek ocen bardzo dobrych w całym ocenianym obszarze.

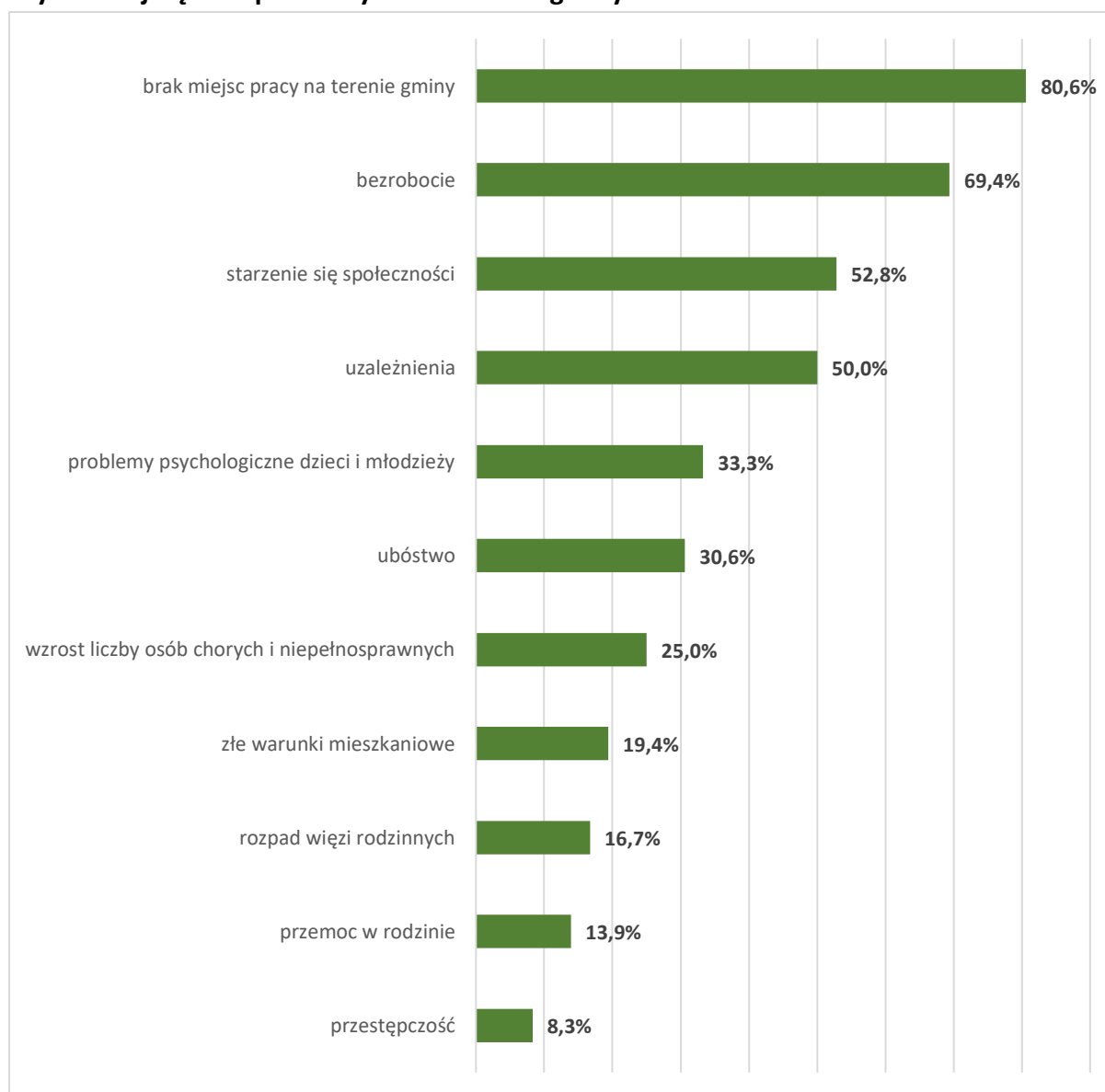
Wykres Ocena pomocy społecznej oraz działań społecznych

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

Wśród problemów, z jakimi boryka się gmina Tarnawatka mieszkańcy, którzy wypełnili ankietę najczęściej wskazywali lokalny brak miejsc pracy (80,6% wskazań). Na kolejnej pozycji znalazło się bezrobocie (rozumiane szerzej, nie koniecznie w ujęciu lokalnym, ale jako brak pracy i wynikające z tego problemy mieszkańców). Zdaniem ponad połowy ankieterowanych mieszkańców, ważnymi problemami gminy jest również starzenie się społeczności, a więc wzrost udziału osób starszych (52,8% wskazań) oraz uzależnienia (wskazywał na nie co drugi respondent). Szczegółowe dane na temat głównych problemów mieszkańców gminy przedstawia poniższy wykres.

Wykres Najczęstsze problemy mieszkańców gminy

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

Wśród aspektów, które, zdaniem mieszkańców, mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Gminy w latach 2022-2030 oraz rozwiązanie istniejących problemów i barier rozwoju najczęściej wskazywano następujące kwestie:

- Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg oraz ciągów pieszych
- Budowa ścieżek i/lub szlaków rowerowych
- Rozwój transportu publicznego
- Modernizacja i budowa budynków użyteczności publicznej służących mieszkańcom
- Poprawa bezpieczeństwa, w tym rozbudowa oświetlenia ulicznego, oznakowanie przejść dla pieszych
- Poprawa estetyki i zagospodarowanie przestrzeni publicznych (placów wiejskich, miejsc spotkań, terenów wokół budynków użyteczności publicznej)
- Rozwój infrastruktury technicznej (w tym: sieci wodociągowej i kanalizacyjnej i przydomowych oczyszczalni ścieków)

Na zakończenie ankiety respondentom zadano pytanie o następującej treści: „Gdyby dysponował Pan /Pani kwotą 10 mln zł wolnych środków publicznych przeznaczonych do wydatkowania w latach 2022 - 2030 r. na obszarze gminy, to zostałyby one przeznaczone na przedsięwzięcia związane z:”. Wśród najczęstszych odpowiedzi mieszkańców znalazły się następujące:

- inwestycje w turystykę na obszarze gminy, zwłaszcza w oparciu o użytek ekologiczny „Stawy w Tarnawatce”
- rozwój bazy turystycznej i gastronomicznej w gminie
- inwestycje w OZE
- rozbudowa oferty kulturalnej oraz rekreacyjno-sportowej dla mieszkańców na terenie gminy
- poprawa jakości dróg i ciągów pieszych i rowerowych
- rozwój agroturystyki
- rozwój oferty kulturalnej dla młodzieży
- rozwój opieki nad dziećmi do lat 3
- rozwój oferty inwestycyjnej i w konsekwencji wzrost liczby lokalnych miejsc pracy.